Эхэ һайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

Бүгэдэ арадай газетэ

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

1993
АВГУСТ
10
Зунай һүүл (хонин) һарын 23
ВТОРНИК
Гарагай 3
149 (18763) газетын сэн.
захилай — 2 түх.
Хэлсээтэ сэн.

Адууһа малда — элбэг тэжээл

ХУРЯАЛГЫН АЖАЛ ЭРШЭДЭҺЭЭР

...аймагай ажахынуудай үбһэ ...ал бэлэдхэхэ хүдэлмэ... яһала эршэтэйгээр ...сэжа эхилээ һэн. Илан... һүүлэй үеын бороо ху... ...урдуур Хүлэй, Дээдэ... ...сын хамтын ажахынууд ...соогоо түрүүлэн үб... ...гараа бэлэй. Жэшээл... Хүлэй совхозойхид ...а ондо 1463 гектарай ...ногоо сабшаха ёһотой ...үнгэрэгшэ табан хоно... ...байдалаар 632 гектар ...шажа, 589 гектарынь ху... ...аад, 8970 центнер үбһэ ...лэнхэй. Энэ хадаа ажа... ...уд сооһоо эгээл һайн ...болоно.

...эдэ-Тайлсын үбһэшэд ...ундаа 2200 гектарай үбһэ сабшаха ёһотой һаа, үнгэрһэн арбагд үдэр соо 450 гектар сабшажа, 420-һоонь үбһэ хуряажа, 5000 центнер һүрилөөд байна. Мүн энэ ажахыда сенаж даража эхилэнхэй. Дээдэ-тайлсынхид бүхыдөө байгша ондо 22000 центнер үбһэ бэлэдхэхэ түсэбтэй юм.

Георгиевкын совхозой үбһэшэдэй түлбэри һайн. Энэ ажахыда мүнөө үбһэшэдэй томодхогдомол долоон звено ажаллана. Хуряалгын түсэб дүүргэһэн звено 30000 түхэригэй шан абахаар хараалагданхай. Дурсагдагша ажахыда хээрын орхигдоһон буусануудай халаахай ехээр сабшажа хатаана.

Аймагай ажахынууд үбһэ хуряалгын үе соо дүн хамта 16747 гектарай сабшалан унагааха зорилготой һаа, урда арбаад хоногой туршада 3138 гектар сабшаад, 2453 гектарһаань 27000 центнер үбһэ һүрилөөд байна.

Энэ зун аймагай үбһэшэд хамта дээрээ 174440 центнер үбһэ абахаар харааланхай.

Һаяын үдэрнүүдтэ орожо эхилһэн бороогой урда хуряажа абаһан үбһэнэй шанар һайн гэжэ тодорхойлогдоо.

Г. ДАШАЦЫРЕНОВ,
«Шэнэ Үдэ» газетын корр.

ҮБҺЭ, СИЛОС БЭЛЭДХЭНЭ

Таряашадай ажахынуудай «Маяк» нэгэдэлэй гурбан һү һаалиин фермын мал... горитой үбһэ тэжээл хэрэгтэй болоо. Үнеэдэй һү шэмые дээшэлүүлхын ...а үбһэнһөө гадна, түмһэтэ ургамал..., витаминтай ногооной гурил, тал..., гол түлэб силос хэрэгтэй ааб даа. ...хын туршада һаамхай үнеэн бүри ...20 килограммһаа бага бэшэ шэмэтэй ...эл үгтэхэ ёһотой. Имнэ ехэ үбһэ ...эл бэлэдхэхын тула тон һайн эмхид..., хүсэлэл оролдолго хэрэгтэй ааб даа. Десятниковын, Бурнашевой малшад ... бүри горитой шэмэтэ тэжээл нөө...дэг юм. Энэшье жэлдэ эртээнһээ бэл..., саг соогоо үбһэндөө гараа. Нилээд ...үбһэ һүрилөөд байтарнь, үер болө... мүнөө тус нэгэдэлэй механизатор... Сэлэнгэ шадарай нуга сабшалан...һаа абтаһан үбһэеэ уһанһаа аршал... зөөжэ байна.

...энэ жэлэй хуурай зун үбһэ ногооной ...аса һаһаанда хүрэмөөр бэшэ. Тиимэ... үбһэлэй ута нюрганда малдаа хүсэд ...эхэ тэжээл бэлэдхэхын тула нэгэдэ... ...ид нэн түрүүн силос ехээр көөсэл... болоно. Мүнөө үедэ «КСК-100» түхэй 4 комбайн силостэ орохо ургамал... Бурнашеводо хадажа байна. Дур...тэй механизаторнууд Василий Ивлев, ...ерий Матвеев, Иван Малютин, Алек...др Русин гэгшэд эршэтэйгээр хүдэл... 10 машинаар силос зөөгдэжэ байна.

...оо бүридхэгшэ Яков Емельянович ...ловтай хөөрэлдэбэди.

— Үдэрэй туршада жолоошод 10 ...уу рейс хэнэ. Механизаторнууд нэ... ...ле һаталгүйгөөр, жэгдэ хүдэлнэ. ...өөнэй 8 сагһаа үдэшын 9 болотор ...ллана, — гэжэ тэрэ хөөрэбэ. — Ажалай бүтээсэ яһала һайн, гомдохо юумэн үгы, — гэжэ хөөрэлдөөндэмнай отделениие хүтэлбэрилэгшэ В. Ф. Малютин оролсобо. — Һүүлэй хоёр үдэрэй туршада 300 тонно шахуу силос траншейнүүд соо дарагдаа. Бүхыдөө 1500 тонно силос дарагданхай.

Силос даралга дээрэ трактористнууд Владимир Михалев Павел Степанов хоёр хүдэлнэ. Силостэ элдэб консервантнуудые, тэжээлэй дабһа нэмэдэг байна.

Энэ жэлдэ доннигой ургаса һөөл бэшэ. Гектар бүриһөө 40—45 центнер абтаа. Бүхы дээрээ «Маяк» нэгэдэлэйхид 1000 гектар силостэ орохо ургамалнуудые тариһан байна. Тэжээл хуряалгын техникын хуушарһан, запас частьнуудай хомордоһон ушар мүн лэ үбһэ тэжээл бэлэдхэлгые һаатуулна. Комбайнууд саг үргэлжэ эбдэрнэ гэжэ механизаторнууд гомдоо һэн.

Энээнһээ бэшэ голхорхо, шаналха юумэн үгы хэбэртэй. Тэжээл бэлэдхэгшэдые халуун эдеэгээр хангахын тула ажахын хүтэлбэри мүнтэ гамнанагүй. Тогоошод А. В. Михалева, Е. В. Родионова гэгшэд амтатай эдеэ бэлдэнэ. Нэгэдэлэй правлениин шиидхэбэреэр тэжээл бэлэдхэгшэд түлөөһэгүйгөөр эдеэлжэ байха юм.

Түлишэ-тоһолгын материалнууд мүнөөдөө арай шамай хүрэнэ. Харин намартаа, таряа хуряалгын халуун хаһада, хэр байха хаб? Энэ асуудал таряашадай һанаае ехэтэ зобооно. Хүдөө ажахыгаа анхарһын орондо дээрэһээнь даража, хашажа байһан гүрэн түрэмнай, засагаа буляалдажа, сүлөөгүй байһан дарганар энээн тухай һанаагаа зобоно ха гү гэжэ һэжэглэхээр байна даа.

С. ВАСИЛЬЕВ.

Тарбагатайн район.

ҮҺЭЭ БОРООГОЙ УРДА

...хар-Шэбэрэй аймагай ...н колхоз, совхозууд, ...адай ажахынууд, ур...ын жэлнүүдтэл, июн... хорёодоор ниитын ма... ...бһэ тэжээл бэлэдхэл... ...ол түлэб жэгдэрэн га... ... Арбаад үдэрэй ...да, аймагай үбһэшэдэй ... ажалаа эхилһээр бай... ...ура бороотой байжа, ... бэлэдхэлгын хүдэл... ...э һаад ушаруулна. ...гэбэ яабашье аймагай ...н ажахынууд зандаа ... Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, Суулгын совхозой болон «Забайкалец» гэжэ таряашадай ажахын үбһэшэдэй звенонууд сэлмэг үдэрнүүдые һамбаашалан, яһала ехэ талмайн үбһэ ногоо сабшажа хуряаба. Жэшээлхэдэ, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид 620 гектарай ногоо сабшажа, 890 центнер соможо абаһан байгаа. Бүхыдөө энэ ажахыда 3236 центнер тэжээлэй единицэ бэлэдхэгдэнхэй.

«Забайкалец» гэжэ таряашадай ажахыда 420 гектар газарай ногоон сабшагдаад, 6910 центнер үбһэн бэлэдхэгдэә. Суулгын совхоздо 320 гектарһаа 5800 гаран центнер үбһэ тэжээл хуряагдаад байна.

Бүхыдөө аймагай ажахынууд эдэ үдэрнүүдэй үһээ борооогой урда 3370 гектарай үбһэ ногоо сабшажа, 64558 центнерэй сомоонууд бэдхоогдоо, 3000 центнер сенаж дарагдаа.

П. БОГДАНОВ.
аймагай газетын хүдэлмэрилэгшэ.

ТОҺО, ТҮЛИШӨӨР ЯДАЛДАБАШЬЕ...

...атын совхоздо үбһэ... 32 звено эдэ үдэрнүүд... ...далжэ байна. Зүгөөр ... үдэрнүүдтэ ороһон ... бороон үбһэшэдэй ажа... ...иилээд һаатуулба. ... газарай сабшалан уһанда абтаа. Имнэ бэрхэтэй байдалай хэды тохёолдоошье һаань, Дандаровай, Надмитовай, Аюшинай, Цыбиковэй, Будаевай даадаг звенонууд нарата үдэрнүүдые һамбаашалан, сабшаһан ногоогоо хуряажа абахые оролдоно.

Эндэхи үбһэшэд тоһо, түлишөөр ехэл ядалдажа эхилэнхэй. Энэ асуудалай дары шиидхэгдээгүй һаань, энэ харюусалгатай кампани зогсоогдожошье магадгүй.

Вл. ДОРЖИЕВ.

Хурамхаанай район.

ҺАЙН ШАНАРТАЙГААР ҺҮРИЛЭГДӨӨ

...ашанай ажахынуудай ...ангуудай эблэл 600 ... шахуу нуга сабша... ...дтай юм. Эндэһээ 9 ...центнерһээ бага бэшэ ...бахые хараалһан ажа... ...бһэшэд эдэ үдэрнүүд... ...армайн хүдэлнэ. Бүхы... ...звено хойноо хсиноһоонь ...ууды бодхоожо байн... ...Жэшээлхэдэ, Б. Д. Ар...ловай звеногой гэшүүд ...центнер һайн шанартай ...һүрилөө.

...эшэдэй эдеэ хоол ту... ...жахын хүтэлбэрилэгшэд ...аа табижа, элбэг хү... ...һү, мяхаар хангана. ..., макарон, тоһон, сай, ..., тамхин гэхэ мэтые ...нхид магазинһаа абан... ...өһэдөө хямда сэнгээр ... дээрэһээ асарна.

...анай тарьяашадай ажа...удай нэгэдэлэй үбһэшэд тэжээл бэлэдхэлгэдээ июлиин 15-да гараа һэн. 7 звеногой үбһэшэд бүхы дээрээ 25 мянган центнер үбһэ бэлэдхэхэ түсэбтэй. Энээние бэелүүлхын тула ажахын үбһэ бэлэдхэдэг бүхы техникэ, тракторнууд хүдэлгэгдэжэ байна. Эрхим шанартай үбһэ бэлэдхэхэһээ гадна, сенаж дарана.

Ниитын малда элбэг хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ ажахын бүхы тарьяашад, малшад конторын хүдэлмэрилэгшэд хабаадуулагдана. Үбһэшэдые халуун эдеэгээр хангаха асуудал шиидхэгдэнхэй. Энэ талаар нэгэдэлэй хүтэлбэри мүнгэ гамнанагүй.

— Гектар бүхэнһөө 20 центнер үбһэ абахые хараалнабди. Энэмнай бүтэхээр гэжэ һанагдана. Юундэб гэхэдэ, жэшээнь, Загтадай отделенидэ П. Д. Пермяковой звено мүнөө үедэ 1800 центнер эрхим шанартай үбһэ бэлэдхээд байна. Эндэхи сабшалангуудһаа 20 центнерһээ дээшэ үбһэн абтажа байнхай, — гэжэ нэгэдэлэй директор В. Сыденов хөөрөө һэн.

А. БОБКОВ.

ТЭРЭ ХОЛЫН СУУРЯАН МАРТАГДАХАГҮЙ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилһээр хоёр жэлһээ үнгэрөөд байхада, совет сэрэгшэд Курска дүхэриг шадар ехэ илалта туйлажа, бүхы дэлхэйн түрүү үзэлтэй хүн түрэлтэниие баясуулаа һэн. Эдэ үдэрнүүдтэ энэ Илалтын 50 жэлэй ойн һайндэр манай ороной, мүн Буряад Республикын нютаг бүхэндэ баярай ехэ дэбжэлтэтэйгээр тэмдэглэгдэбэ.

Улаан-Үдэ хотын гурбан районһоо дайнай ветеранууд, олониитын түлөөлэгшэд, Афганистанда интернациональна туһаламжа үзүүлһэн сэрэгшэд П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин байшан соо сугларжа, баярай һайндэрые тэмдэглэбэ.

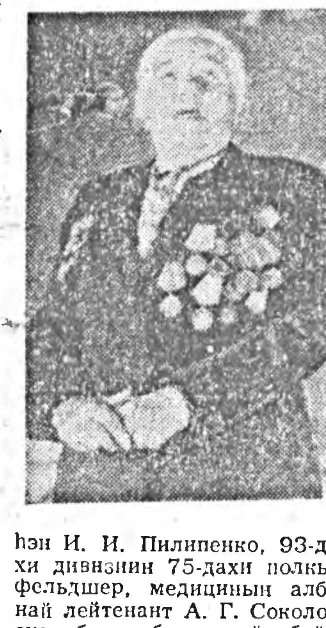

— Тэрэ холын дайнай һүреэтэ үдэрнүүд биднэрэй нюдэндэ үзэгдэхэ хэбэртэй. Энэмнай хүсөөр булюу дайсаниие һүнөөһэн ехэ илалта һэн тула ингэжэ харагдана. Курска дүхэриг шадарай шанга тулалдаанда манай Буряад орноһоо хабаадаһан таанадаа һайндэрөөртнай доро дохин амаршалнабди, — гэжэ Улаан-Үдэ хотын захиргаанай гулваа В. К. Кукшинов ветерануудай һайндэрэй суглаа нээбэ.

Трибунада гараһан Буряад Республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потапов, Улаан-Үдэ хотын захиргаанай гулваагай орлогшо Н. М. Цыганкова гэгшэд дайнай ветерануудые үнэн зүрхэнһөө амаршалан, үреэлэй үгэнүүдые хэлэжэ, республикын ветерануудай соведтэ тус тустань 700 болон 500 мянган түхэриг туһаламжа болгон үгэһэн тухай мэдээсэнэ.

Улаан-Үдын сэрэгэй гарнизоной начальник М. В. Карасев, дайнай ветерануд, 137-дохи дивизидэ алба хэһэн И. И. Пилипенко, 93-дахи дивизиин 75-дахи полкын фельдшер, медицинын албанай лейтенант А. Г. Соколовская болон бусад дайн байлдаанай хэды хүшэр хүндэ байһан тухай сугларагшадта хөөрэбэ.

Ветерануудай баярай үдэшые шадамар бэрхээр хүтэлбэрилһэн Россин габьяата артистка Клавдия Шулунова дайн байлдаанай газарнуудта эрэлхэг зориг харуулһан ветерануудые урижа, ендэр дээрэ һуулгаба. Тэдэнэй дунда 7-дохи танкова армида хэлхээ холбоо тогтоолгын албанда ябаһан Т. М. Майорова, дээрэ нэрлэгдэһэн А. Г. Соколовская, мэнэ һаяхана Курска областиин Полиринскэ районой дайнай ветерануудай уряалаар ошожо ерэһэн К. И. Долгов, 18-дахи стрелково полкын летчик, удаань «Нормандия-Неман» гэһэн интернациональна эскадрилида алба хэһэн Е. М. Стулев гэгшэд бии һэн.

— Курска дүхэриг шадарай байлдаанда сугтаа алба хэһэн Т. Данзанов нютагтаа һаһа бараанхай. Нүхэр Данзановтай сугтаа алба хэһэн Долговто зорюулжа, «Уулзалга» гэһэн дуу Буряад Республикын арадай артистка Лидия Галсанова дуулахань, — гэжэ соностоно.

Тэрэшэлэн артистнууд — СССР-эй арадай артист Дугаржап Дашиев, Буряад Республикын арадай артист Софья Данзанэ болон бусад дайнай үеын дуунуудые хангюурдажа, ветерануудые урмашуулаа.

Курска дүхэриг шадарай байлдаанай ветеранууд «Туяана» гэжэ оёдолой нэгэдэлэй столоводо тусхай уряалаар ошожо, һайндэрэй сайлалгада хабаадаба. Мүн тиихэдэ ажалай ветеранууд энэ баяр ёһололой үдэшэдэ хабаадалсаа.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: зал соо, дайнай ветеранууд А. Г. Соколовская, И. И. Пилипенко гэгшэд үгэ хэлэжэ байна.
Авторай фото.

ХЭЭРЫН ТУНГА НОГООНДО

Зунай элдин сагые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэжэ, адуу малаа атарлан таргалуулха гэһэн һанал бодолдо малшан бүхэн эзэлэгдэнхэй бэзэ. Һанал бодолоо бэелүүлхын тула малшад холо ойрын бэлшээринүүдэй тунга ногооной шэмэтэйдэ ашаглахые оролдоно. Жэшээлхэдэ, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хонишон Б.-О. С. Хайдаковой отара Сэнсын талын дээдэ Заха-Тусмагай хушуунда зуһадаг юм. Теэд энэ зундаа тэндэнь ногоон ургаагүй, хубхай сагаан тала нэмжынэ. Эндэ хорото таршаа, хорхой шумуулнууд дүүрэшэнхэй. Имнэ түбэгэй болоод байхада, Бата-Ошор Сономович хээрын бэлшээринүүдые бэдэрэн, Обтой гол үгсэжэ, эмээл морёор үнжэн ябажа ерээ ха. Тиихэ үедөө хонишон эндэхи Ехэ-Үбэр, Бэрхэ-Горхон, Хара-Гол, Мангир-Татааша гэхэ мэтэ газарнуудые үзөө.

— Одоо тэрээн руу ногоон һайн, сэхыень хэлэхэдэ, хүнэй үбдэгсөө, — гэжэ Б.-О. С. Хайдаков хөөрэбэ. — Хуушан байра гэршье бии. Гансал шэнээр хорео түхеэрхэ бологдоно.

Энэ һарьдаг уулата хуушан зуһаланuudта адуу мал, хони ямаад байрлахаа болиһоор 30 гаран жэл болоо. Урдань эдэ зуһалануудта хони, ямаадые адуулдаг байһан минии эжы Д. П. Патархеева, Д. С. Патархеева, Н. Р. Галсанова, Д. П. Налханова, һубай мал адуулдаг Б. Е. Жамбалов, С. Д. Цыбиков болон бусад зуһадаг байһан юм. Мүн тиихэдэ Хара-Гол, Мангир-Татаашаар колхозой адуун һүрэг атарлан бэлшэжэ ябадаг бэлэй.

Холын энэ тайгата дайдада баабгайнууд олон ааб даа. Урдань би өөрөөшье хони, ямаагаа адуулжа ябахадаа, «тайгын эзэнтэй» үдэр бүхэндэ «уулзаха» баатай болгошо һэм. Тэрэ адуу малайшни тэг дундуур, хоер тээшэнь хаха зуһөөд, һанаа амархан зориһон тээшээ гэшхэлшэхэ. Харин бидэ, ухибүүд, модо нүүлын саана хоргодоод, хэбтэгшэ бэлэйбди. Зүндөө ябаһан арьяатаниие сухалдуулаагүй һаашни, хүндэ добтолдоггүй ха юм. Мүнөөшье баабгайнууд хайшаа үгы болошохо һэм. Сүлөө, һамар, нэрһэ, алирһаар элбэг энэ дайдада бүришье олон болонхой ааб даа.

Эдэ үдэрнүүдтэ Б.-О. С. Хайдаков Баяр хүбүүнтээ Ехэ-Үбэр зуһаланда хонидоороо зөөбэ.

— Хээрынгээ бэлшээридэ удаан байха гүт? — гэжэ асуухада:

— Сентябрь һара соо буужа ерэхэ түсэб бии. Байн байтараа харагдана бээз даа, — гэжэ хонишон хэлээ һэн.

Урданайхи малшадтал, хони, хурьгадаа һайн таргалуулаад, амжалтатайгаар бусажа ерэхэ байһаниинь дамжаггүй.

В. ГАЛСАНОВ.

Ахын аймаг.

Буряад Республикын Министрнүүдэй

Соведэй хэблэлэй түб мэдээсэнэ

УҺАНАЙ АЮУЛ УЛАМ ҮРГЭДЭБЭ

Үсэгэлдэрэй түрүүшын хахад үдэрэй байдалаар уһанай аюул-үерэй болоһон ушарһаа республика доторхи байдал угаа орео болобо. Улаан-Үдэ шадархи Сэлэнгэ мүрэнэй уһанай хэмжээн 341 сантиметртэ хүрэбэ. Гол шадархи, тэрэ тоодо Дивизионно шадарай баруун талын, газар бултадаа шахуу уһанда абтаа. Сэлэнгэ мүрэнэй зүүн бэеын дачануудай тосхон уһан соо оронхой.

Уһан үдэр бүхэндэ шахуу 14—20 сантиметрээр нэмэжэ байна. Сэлэнгэ мүрэндэ, Зэдэ голдо дүтэ оршодог нуга сабшалангууд, 30 мянган гектар хүдөө ажахын газар, гол түлэб сабшалан, бэлшээри, 9 мянга гаран гектар бууса шадарай болон дачануудай участогууд, 6 мянга шахуу гэр байранууд уһанда абтаба. Автомобильнуудай ябадаг харгынууд, электрын элшэ хүсэ дамжуулдаг утаһанууд, подстанцинууд, хэлхээ холбооной утаһанууд ехэхэн гарза хохидолдо ороо. 5 мянга гаран хониной болон малай фермэнүүдэй байранууд уһанда ороһон байна. Үерэй үедэ 2 хүн һаһа бараа.

Енхор, Дэбээн һууринууд бултадаа, Ехэ-Сагаан, Булюутэй, Арсентьево, Хуушан-Татаурово, Хуушан-Сэлэн-Дүүмэ уһанда абтаа. Хяагта тээшэ ошоһон харгы аюултай байдалда оронхой.

Баргажан болон Үдэ голнуудай уһан аалиханаар нэмэжэ, байдал улам саашадань һүжэрөөнэ.

Уһанай аюулые усадхаха талаар республиканска болон нютагуудай хүтэлбэрилхы эмхинүүд ехэхэн хэмжээнэй хүдэлмэри ябуулна. һэргылэмжын болон абарха, аршалха талаар хэмжээнүүдые хараална. Монголой хилэһээ эхилээд, Улаан-Үдэ хүрэтэр аюултай зоноһоо адууһа мал бултадаа шахуу гаргагдаа, электрын элшэ хүсэнэй утаһа татаха хүдэлмэри зарим участогуудһаа бэшэ газартань татагдаа, хүн зониие нүүлгэхэ, тэдэнние эдеэлүүлхэ ажал ябуулагдана. Улаан-Үдэ хотын захиргаан городой зүүн бэе хоерой хоорондо радио-холбоон татагданхай. Онсо байдалай талаар гүрэнэй комитедэй дэргэдэ байгуулагдаһан республиканска штабай мэдэлдэ сэрэгэй хүнүүд элсүүлэгдэбэ.

Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Сагановай гар табилгатай захиралтын еһоор, уһанай аюулай үедэ «Бурятэнергын», «Бурятавтодорой» «Россвязьинформ», ГПСИ-гэй, Буркоопсоюзай, Худалдаа наймаанай болон нөөсын талаар комитедэй хүтэлбэрилэгшэд ажал дээрээ ходо байха, районуудай захиргаануудай гулваанарай мэдэлдэ байха ушартай. Эдэ районуудай хүн зониие хулгайһаа, тоноолгоһоо аршалха талаар республикын МВД-гэй албанда тусхай захиралта үгтөө.

Гэхэтэй хамта тусхай албануудай зүгһөө һэргылэлхы һануулгануудай хэды хэгдэбэшье, эдэ мэдээсэлнүүдтэ зарим хүн зоной, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй һанаа амарханаар хандаха ушар дайралдана. Наушка тосхоной 300 гэрэй эзэд уһанай нэмэжэ эхилхэдэнь, хамтын байрануудай хэды үгтөөшье һаань, өөһэдынгөө гэрнүүдые орхижо ошохоео таһа арсаа. Улаан-Үдын зүүн бэеын зарим хүнүүд гэрнүүдээ орхихо дурагүй байһаар. Энэ үедэ уһан нэмэжэл байна бшуу. Хаягдаһан олохон техникэ һалаба.

Эмхитэй байха, бэеэ барнха, элдэбын худал үгэнүүдтэ этигэхэгүй, нютагуудай захиргаануудай захиралтануудые заатагүй дүүргэхэ еһотой гэжэ республикын правительство, Онсо байдалай талаар гүрэнэй комитедэй республиканска штаб хүн зондо үшөө дахин һануулна, тэдэниие уряална.

Дэлгүүрэй үнэ сэнгүүд

3 МЯНГАНҺАА ХЭТЭРХЭНЬ ХА

Энэ удаа ногоон базаарай үнэ сэнгүүд үлэмжэ ехээр хубилаагүй шэнги, гэбэшье, бага-багаханаар нэмэнэ.

Үхэрэй һайн мяхан энэ үдэр зүн 3 мянгаар худалдагдаа. Гэхэтэй хамта бүдүүн гуяһаань отологдожо абтаһан яһагүй мяха нэгэ наймаашан 3200-гаар үгэхэб гэжэ байгаа һэн. Энэ ушарһаа дорьбодожо, үглөөдэр наймаашадай яһатайшье мяхандаа энэл сэнгээ эрижэ байгаа һаань, гайхалгүй. Хизаарлагдадаггүй сэнгүүдэй, дэлгүүрэй байдал иимэл даа.

«Хатуу ябажа, хуули бариха, харуу ябажа, зөөри бариха» гэһэн арадай сэсэн үгын удхаар хүнэй амин хэрэгтэй юумэ худалдаһан хүнэй хотоомхонь хүбхынэ хэбэртэй. Адаглан харахада, ганса үнеэгээ үүсэлээл, мүнгэн болгожо байгаагүй, ходол мяха наймаалдаг, «тусгаар мэргэжэһэншье» наймаашад үсөөн бэшэ. Тиимэһээ энэ үдэр мяхан дэлгүүртэ элбэг байгаа.

НОГООН БАЗААРАЙ СЭНГҮҮД:
(килограммынь)

үхэрэй мяхан — 2200—3000
гахайн мяхан — 1600— 2500
кета (загаһан) — 2000
гахайн колбаса — 3200
дабһалһан үгэрсэ 600
шэнэ үгэрсэ — 250—400
капуста — 700
болгариин перец — 2000
сливэ — 2000
банан — 3000
арбуз — 550—600
помидор — 450
һонгино — 500
яблока — 900—1200
чеснок — 1400
вишни — 3500
баклажан — 900—2500
үхэрэй мяханай консервэ (1 баанха) — 700
пивэ (1 шэл) — 300

хүнэгөөр
вишни — 15000
ирга — 10000
нэрһэн — 20000

сигаретэ:
Стюардесса — 200
Опал — 200
Родопи — 200
Астра, Примэ — 110.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта. Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ. К. Жамьянов: «Арга боломжонуудаа сүм хэрэглэнэ». Хүн зониие социальна талаар хамгаалха. А. Доржиева: «Тэдхэмжэ хүргэхые оролдонобди». СНГ: тобшо һонинууд.

3-дахи нюурта. «Манай үеын хүн» гэһэн очеркнуудай конкурсдо. С. Батомункуев: «Ажалбайдалайнь арюун зам». Түрэл нютагаймнай түүхэһээ. С. Ринчинов: «Уран Душэмнай ханхинаһаар». Нютаг нютагай һонин. Уншаа, дуулаа һэн гүт?

4-дэхи нюурта. Замай тэмдэглэл. Ц. Цырендоржиев: «Хубилалтанууд олон: һайншье, муушье». Спорт.

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрнэ

АРГА БОЛОМЖОНУУДАА СҮМ ХЭРЭГЛЭНЭ

Хурамхаанай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ажалшад һаяшаг хамтын суглаа үнгэргэжэ, дэлгүүрэй харилсаанай аймшагтай хүндэ сагые хайшан гэжэ дабажа гарахаб, саашадаа хайшан гэжэ ажаһууха, ажаллаха гээшэб гэжэ сэхэ руунь хөөрэлдөө хээ. Колхозой түрүүлэгшэ Гармажап Нимаевич Цыренов энэ суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ:

— Бидэ урданайхи шэнги гүрэн түрэмнай туһалха, дэмжэхэ юм бэзэ гээд дээрэһээ заабари, захиралта хүлеэгээд һууха эрхэгүйбди. Хамтаараа хэлсэжэ, колхозойнгоо коллективые абараа һэмди. Мүнөө бултаараа хэлсэжэ, саашанхи хараа зорилгонуудаа түсэблэхэ ёһотойбди, — гэжэ онсолбо.

Колхозой гэшүүд һанал бодолоо хэлэһэн, түрүүлэгшээ дэмжэһэн байха юм. Тиигэжэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой коллектив байгша ондо 60 мянган центнер ороохо хуряаха, 3800 центнер мяха, 445 центнер нооһо, 11460 центнер һү, 14 центнер зүгын тоһо худалдаха, үхэр малдаа 47250 центнер үбһэ бэлэдхэхэ, 51 мянган центнер сенаж, 29 мянган центнер силос дараха гэһэн шиидхэбэри хамтаараа хэлсэжэ баталан абаба. Энэ тоо баримтануудые хараад үзэхэдэ тус колхозой ажалшад урдаа хүнгэн бэшэ зорилго табяа гээд сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө хүшэр хүндэ, хамаг юумэнэй үргэгажа байха сагта энэ тэрэ юумэ хэхэмни гэһэн хараа түсэб табиханьшье бэрхэтэй ааб даа. Хэды хүшэр сагай орожо ерээд байбашье, һаналаа муудхангүй хэхэ ажалаа олоод, хараа түсэб табяад ябаһан зон, харгыгаа алдажа төөрихэгүй аабза гэжэ һанагдана. Россин Федерациин правительство «Колхозууд ба совхозуудые шэнэлэн хубилгаха гурим тухай» тогтоол 1991 оной декабриин 21-дэ баталан абаа бэлэй. Энэ тогтоолой үндэһэ баримталан, хаа хаанагүй колхоз, совхозуудые хаажа захалаа һэн шуу.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ажалшад энэ демократуудай табиһан «хахуулида» ороогүй. Эдэнэр колхозойнгоо үхэр малые, хони хурьгадые, адуун һүрэгөө үсөөн болгонгүй, үшөөл олошоруулжа байнхай. Үүлтэрыень һайжаруулха хэрэгтэ бага бэшэ анхарал хандуулагдана. Тиигэжэ мяха, һү, нооһо ехээр худалдажа, үйлэдбэридөө сэбэр олзо оруулна.

— Бидэ Буряад республикын 70 жэлэй ойн һайндэрнүүдэй үнгэргэгдэжэ байха үедэ 200 хони Улаан-Үдын авиационно предприятида абаашажа худалдаа һэмди. Килограммынь 600 түхэригөөр худалдаабди. Тус заводой хүдэлмэришэд хонидтнай тарган, һайн байна. Килограммыень хамаагүй 800—1000 түхэригөөр абахабди гэжэ хэлээ. Тиишэ үшөө 600 хони абаашажа худалдаабди. Колхозойнтоо кассада 7 миллион тухай мүнгэ оруулаабди, — гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Г. Н. Цыренов хэлэнэ.

Үхэр малаа, хони хурьгадаа, адуун һүрэгөө тобир тарганаар адуулжа шадабал, үйлэдбэридөө сэбэр олзо оруулха гансал арга боломжо байна бшуу. Үхэр малаа һайнаар харууһалхын тула һайнаар хүдэлхэ гээшэмнай үшөөл бага гээшэ ааб даа. Журам хэрэгтэй. Үмсынгөө үхэр малда, хони хурьгадта өөрынгөө үхэр малда хандаһан шэнгеэр ажаллаха бологдоно. Бүхы хүсэ шадалаа, зоригоо ажал хэрэгтээ зорюулдаг малшад, һаалишад, хонишод, механизаторнууд тус колхоздо олон ааб даа.

Дарима Нимаевна Модосоевае абаад үзэе. Дарима олон жэлэй туршада мал ажалда хүдэлжэ, дүршэлтэй болоһон юм. Даажа абаһан ажал хэрэгтээ үнэн сэхээр хандадаг. Тэрэ хашарагуудые харууһалдаг юм. 160 хашарагайнгаа шэгнүүрые сүүдхэ бүри 449 граммаар нэмээдэг болонхой. Сүүдхэ бүри хашарагуудай шэгнүүрые иимэ ехээр нэмээхын тула али зэргын ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хэхэ бологдоно гээшэб? Хашарагуудта тэжээл буйлуулха, саг болзортонь тэдэниие бэлшээридэ гаргаха хэрэгтэй ха юм. Дарима Модосоева олон жэлэй туршада амжалтатайгаар ажаллажа ябаһаар. Колхозой правлени һаяшаг Дарима Модосоевагай ажалые үндэрөөр сэгнэжэ, 10 мянган түхэригэй шан барюулба. Ольга Дармаева үнинэй малшанһаа халташье дутангүй ажаллажа, муу бэшэ үрэ дүнгүүдые туйлана. Тэрэ 168 хашарагуудые харууһалдаг юм. Сүүдхэ бүри хашарагай шэгнүүрые 334 граммаар нэмээдэг болонхой. Хашарагуудые шахан таргалуулдаг Борис Гомбоев, Жаргал Доржиев болон бусад сүүдхэдэ 310—320 граммаар хашарагуудай шэгнүүр дээшэлүүлжэ, хамтын хэрэгтэ хубитаяа оруулалсана.

Колхозой һаалишад һайн шанартай һү ехээр абаха гэжэ яһалал оролдодог юм. Үнеэн бүриһөө жэлдээ 2500—2600 килограмм һү абадаг һаалишад эндэ олон. Тэдэнэй нэгэн Ц. Г. Цыбикова мүн болоно. Үнеэн бүриһөө 2600 — 2700 килограмм һү һаадаг, 20 үнеэнһээ 20 тугал абадаг байха юм. Б. В. Дармаева, Д. Ш. Будакова гэгшэд мүн лэ хоёр мянгатанай богоһо алхаһаар үнихэнэй. Эдэнэр ехэ һү һаажа, үшөөл һайн үрэ дүн туйлаха хараа зорилготойгоор ажаллажа байдаг.

Түмэн Бухаев залуушье һаа, хони хурьгадаа һайнаар харууһалжа, нооһо ехээр хайшалжа, олон хурьга абажа, гарза хоролтодо оруулангүйгөөр тэнжээнэ. Байгша ондо отарынгаа хонидһоо 15 центнер нооһо хайшалха аад, 15,5 центнер нооһо хайшалжа, даабаряа дүүргэв. 100 эхэ хонидһоо 97 хурьга абажа, гээлтэ хороолтогүйгөөр түлжүүлһэн байха юм. Мария Цыренова колхозой түрүү хонишодой зэргэдэ жагсаһаар үнинэй ааб даа. 100 эхэ хониһоо 78 хурьга абажа, бараниень 15 килограммда хүргөөд, колхоздоо тушаагаа. Нооһо хайшалха даабаряа 100 процент дүүргэһэн байха юм. Е. Э. Цыремпилова, Ч. Б. Арамхеева, В. Н. Раднаев болон бусад хонишод ажал хэрэгтээ харюусалгатайгаар хандажа, туйлаһан амжалтануудаа улам арьбадхажа ябаһаар.

— Манай колхозой ажалшад энэ хүшэр хүндэ сагта һанал бодолоо нэгэдхэжэ, яһалал оролдон хүдэлнэ. Бэе бэедээ туһална. Хонишод, һаалишад, жолоошод, барилгашад дундаа эбтэйгээр хүдэлөө һаа, ямаршье дабаануудые дабажа гараха гансахан лэ арга шадалтай байна бшуу, — гэжэ Г. Н. Цыренов хэлэнэ. Колхозой түрүүлэгшэ зүбшье юумэ хэлэнэ. Дэлгүүрэй харилсаанай орожо ерээд, ганса хүдөөгэй ажалшадые бэшэ, хүн зониие бараниинь хүндэ байдалда оруулаад байһан сагта дундаа эбтэйхэнээр, бэе бэеэ дүмэлсөөд ябаагүйдэ аргагүй.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ажалшадай ажал хэрэгүүдые һайса хаража, шэнжэлээд үзэхэдэ, тус колхозой гэшүүд арга шадалаараа ажаллажа байна гээд эли тодо болоно. Эдэнэр өөрынгөө гараар ажал хэжэ, ухаан бодолоор мүнөөдэрэй ажабайдалай хүшэр хүндэ замаар урагшаа дабшана. Бэе бэедээ туһалалсана.

— Би һаалишад, хонишодой захилаар үбһэ, һолоомо, түлеэ, юрэдөө хүнэй ажабайдалда хэрэгтэй юумэ сүм зөөдэг хүм. Малшадайнтаа захил дүүргэхэ ёһотойб, — гэжэ колхозой түрүү жолоошон Арсалан Анандуев хөөрэнэ. Тэрэ жэлэй эхинһээ 1400 тонно ашаа колхозойнгоо фермэнүүдтэ зөөгөөд байна. Һаалишад, хонишод, жолоошод нэгэ һанал бодолтойгоор ажаллажа, хамтын суглаан дээрэ хараалһан зорилгонуудаа бэелүүлхын тула тэмсэнэ.

К. ЖАМЬЯНОВ.

АРАД ЗОНОЙ АША ТУҺАДА

Урдандаашье бидэ ямар нэгэн үйлэ хэрэгэй түлөө тэмсэл ябуулдаг зантай һэмди. Архидалгатай тэмсэһэн нэгэ шууяатай кампани, хамтын подряд гэхэ мэтэ һанаандамнай үшөөл эли. Бүри һаяханал бидэ байгаали хамгаалха, ой модо отололгые таһа хорихо тухай шуулдадаг һэмди. Теэд саг гээшэ түргэн гүйдэлтэй һэн тула үдэр хоногуудай үнгэрхэ тума ажабайдалай маяг хубилжа, шэнэ еһо заншал бии болоно. Гансал юумые хорижорхеод, бүхы хүндүүлхэй асуудалнуудые нэгэн доро шиидхэжэрхихэ гээшэ баһал оһолтой хэрэг хаш.

Мүнөө саг гээшэ тон түргэн. Урдынхидаал адли ой модоо хайрагүйгөөр отолхоео болижо, нимэ үзэгдэлэй бүхы гай хохидол ойлгодог боложо байна хэбэртэйбди. Гэбэшье өөрынгөө тала хараад, байгаалида хоро хүргэдэг ушарнууд үшөөл бии байһаар.

Байгаалида хоро хүргэнгүй, баялигуудыень зүбөөр хэрэглэжэ, хүн зоной аша туһада зорюулха гээшэ мүнөөдэрэй тон шухала асуудал ааб даа. Энэ жэлэй март һарада боложо үнгэрһэн сесси дээрэ манай аймагай арадай һунгамалнууд иимэрхүү асуудалнуудые табижа байгаа һэн. Энэньшье яахын аргагүй зүб. Байһан баялитаа гамтайгаар абажа, аша туһатайгаар хэрэглэхэ гээшэ дэлгүүрэй харилсаанай үедэ амжалта асарха зам олгоно.

Манай Захааминай тала дайда ан гүрөөлөөр, ашагта малтамалаар баян гэжэ үнинхэнэйл алдаршанхай. Теэд үнэн дээрээ мүнөө һургуулиин наһанай үхибүүдһээ гү даа, бүри зарим ехэшүүлһээшье юугээр баян зон гээшэбибди гэжэ һураа һаа, тон тодо харюу дуулахагүй байхабди. Урда сагта бидэ гүрэнэй үгэһэн мүнгэ хэрэглээд лэ юумэ хайхардаггүй, ерээдүй тухайгаа бодомжолдоншьегүй һанаамгай байдалтай байгаабди. Зүгөөр мүнөө бюджет-мүнгэн һан дүүрэн гү, али дунда гү гэһэн бодол юрыншье хүнэй толгойдо ородог боложо байна алтай. Манай районой хүгжэлтын гол һалбари гэхэдэ, мүнөө болотор лэ Зэдын комбинат байгаа, байһааршье. Вольфрам, молибден эндэ жараад жэлэй туршада абтагдаа. Мүнөө молибденэй нөөсэ дууһанхай шахуу. Гэбэшье Захааминай тала дайда гансашье вольфрам, молибденээр баян бэшэ, бусад янзын ашагта малтамалнуудай хэбтэшэнүүд бии юм. Мүнөө үедэ алта эндэ бага багаар абажа эхилээбди.

Районой мүнгэн ханза дүүргэлгэдэ сэхэ ондоошье арганууд бинил юм бэзэ. Алта малталгые үргэнөөр ябуулха гэхэдэ олон бэрхэшээлнүүд ушарна. Нэн түрүүн, аһан ехэ налогууд, эмхидхэлэй муу байлга, гэхэ мэтэ, тиигээдшье алта малтаха дүй дүршэлнай үнихэнэй мартагданхай. Гэбэшье алта малтаха лицензи абаха һанаатайшуул һаала бии байһаар, энэ хэрэг эхиеэ абажа, хүгжэхэ замдаа орохо бэзэ гэжэ һанагдана. Мүнөө үедэ Шэхын артель Дархинта голые зубшан бэдэрэлгын хүдэлмэри эхилээд байна. Ивановкада, Үлэнтэдэ алта бэдэрэлгын хүдэлмэринүүд эхилээ.

Бага Ойногорой, Булагтын хоморой ашагта малтамалнуудай бэдэрэлгэ эхилхэ гэхэдэ, дутагдалнууд баһал тоо томшогүй. Эдэниие нэрлэхэ юм һаа—урдандаа ябуулагдаһан бэдэрэлгын хүдэлмэринүүдые дахинаа һэргээжэ, удаан болзорой программа табилгада һомолхо мүнгэн үгы, ашагта малтамалнуудые оложо, түрүүшын продукци абажа эхилтэр пилээд саг хэрэгтэйл даа.

Номни шулуу абаха лицензи зуурашалһан хүнүүд баһал бии. Энэ ашагта малтамалай бэдэрэлгэ үни хэгдэһэн, гаргашаяашье харюулха үнэ сэнтэйл даа. Харин ювелирнэ түүхэй эдэй бусад янзанууд болохо хризотил, пироп, амаранит мэтын шулуунуудай нөөсэнүүд һайнаар шэнжэлэгдээгүй аад, мүнгэ һомолхонь гэнэтэй. Бэдэрэлгын ямарханшье хүдэлмэри эхилхэдээ нэн түрүүн ашагта малтамалай нөөсын хэмжээ тодорхойлжо, шакарыень сэгнэжэ үзэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ һайн дүнгүүдэй абтажа, худалдан абагшадай олдожо, ашагта малтамал буйлуулха аргын байбал, ажал ябуулагдажа эхилхэ бшуу. Гоеон шэмэглэлгын шулуунууд районодо мүн лэ олдонхой. Нютагтаа эдэниие эд болгон болбосоруулжа гү, али түүхэй эд занданы худалдажа шадаа һаа, баһал үрэ дүнтэй байха бэлэй. Гаргашануудаа хаажа, ашаг олзо асархань гү гэжэ мэдээгүй аад, ажал эхилхэнь баһал буруу хэрэг. «Север» гэһэн акционерно бүлгэм Бүргын ашагта малтамалнуудые шалгажа, тэдэниие саашадаа абажа, буйлуулха зорилго урдаа табинхай.

Хуурай-Сахир, Борто гэжэ һууринуудта шлак, туфапууд олдонхой. Эдэниие малтан абажа, болбосоруулбал, ехэ удхатай бэлэй.

Захааминда ашагта малтамалнуудһаа гадуур, хүнэй бэе махабадта туһатай олон тоото аршаан булагууд бурьялжа байдаг. Эдэниие баһал зүбөөр, арад зоной аша туһада хэрэглэхээр ажал эрхилээ һаа, дэмбэрэлтэйшье, ашаг олзотойшье байха һэн.

Минии эдэ хараа бодолнууд болбол геолог хүнэй ерээдүйе уридшалһан хараа бодолнууд ааб даа. Эдэниие хүсэлдэнь хүргэхэ, ажабайдалда нэбтэрүүлэн, бэелүүлхэ гээ һаа, нютагай захиргаан, экологиин талаар комитет, хэрэг эрхилэгшэд, геологууд, районой үглөөдэрые хараһан бусад зон хүсэ шадалаа элсүүлжэ, зохихо программа байгуулжа, мүнгэнэй, арга шадалай хабаар хүдэлмэри ябуулжа эхилхэ байна.

В. КУЗЬМИН.

Гуджирай ГРП-гэй ахамад мэргэжэлтэн.

Ажаябадалайнгаа эхэнхи хубиниень хүүргэ барилгада зорюулһан А. Н. Хышов наһанайнгаа амаралтада гараашье һаа, түрэл коллективһээ таһараагүй, хүүргэнүүдые баридаг 34-дэхи отрядта прорабаар хүдэлнэ. Ленэ, Витим, Сэлэнгэ, Үдэ мүрэнүүд, Хёлго болон бусад түргэн голнууд дээгүүр ехэшье, багашье олон хүүргэнүүдые тэрэ барилсаа. Мүнөө Үдэ дээрэ баригдажа байһан шэнэ хүүргын 4-дэхи тулгые бодхоохо хүдэлмэри хүтэлбэрилнэ.

Эндэ эгээл түрүүшынь туһалагша, кранда хүдэлдэг Владимир Лисицкий болоно гээ һаа, ехэшье алдуу болохогүй. Юуб гэхэдэ, голой тэг дунда бодхоогдожо байһан 4-дэхи тулгада хэрэгтэй бүхы юумэн энэл хүнэй гараар, крапаар үгтэнэ, абтана ха юм. Ушар тиимэһээ эндэ хүдэлэгшэдэй оролдоһон, бүтээһэн амжалтадань хурса нюдэтэй, хүдэр гартай, шадамар хүдэлсэтэй Владимир Лисицкиин хубитань ехэ байха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: прораб А. Хышов, кранда хүдэлдэг В. Лисицкий.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

Хүн зониие социальна талаар хамгаалха

ТЭДХЭМЖЭ ҮЗҮҮЛХЫЕ ОРОЛДОНОБДИ

Үдэр хоногуудай үнгэрэн ошохо тума ажалшадай байдал һуудалда элдэб эсын хүндэ хүшэр бэрхэшээлтэй ушарнууд тохёолдоно. Хүн зон арга шадалайнгаа барагдахада эгээл түрүүлэн аймагай захиргаанай социальна хамгаалгын таһагта хандадаг. Багаар салин хүлһэ абадаг, олон үхибүүтэй, ажалша коллективүүд соогоо үсөөрүүлгэдэ ороһон хүнүүдэй тоо олоширжо, илангаяа үбгэд, хүгшэд хүшэр хүндэ байдалда ороод, яһалал тулина. Эдэнэртэ, юрэдөө, ямар аргаар туһалха гээшэб? Яажа эдэниие абархаб?

Энээн тушаа манай Железнодорожно районой захиргаан, социальна хамгаалгын таһагай хүдэлмэрилэгшэд ехэ һаналаа табина, шадаха зэргын ажал ябуулгануудые бэелүүлнэ. Хараад үзэе даа. Манай Железнодорожно районой газар дайда дээрэ 142,2 мянган хүн зон ажаһууна, ажаллана. Тэдэнэй 33552-ынь пенси абадаг юм. 1000-ниинь ори гансаадаараа һуудаг зон. Дүрбэ, табан үхибүүтэй 551 бүлэ айл эндэмнай бии. Эдэнэй эдеэ хоолоор дүүрэн хангагданхай, садхалан һуухын тула али зэргын ехэ мүнгэн зөөри хэрэгтэй гээшэб?

Ядахадаа даараха гээд арад зоной дунда хэлсэдэг гээшэ ааб даа. Эдэнэр сүхэрхэдөөл Железнодорожно районой захиргаанай байшан тээшэ харгылдаг болонхой. Үглөө эртэһээ ажалай дүүрэтэр манай социальна хүгжэлтын таһагуудай үүдэндэ ажалай ба дайнай ветеранууд, инвалидууд, үбгэд, хүгшэд таһалгаряагүй ошороо хүлеэжэ байдаг болонхой. Үдэртөө хэдэн зуугаад элдэб эсын асуудалнуудые шиидхэхэ ушартай бологдодог.

Ядажа, зобожо ябаһан үбгэд хүгшэдтэ, дайнай ба ажалай ветерануудта, инвалидуудта, олон үхибүүтэй айлнуудта туһалха зорилготойгоор манай районой захиргаанай гулваа А. Г. Лубсанов социальна хамгаалгын тусгаар комисси эмхидхэхэ гэһэн захиралта 1993 оной эхиндэ гаргаһан юм. Комиссиин түрүүлэгшээр районой захиргаанай гулваагай орлогшо А. А. Бертаков дэбжүүлэгдэһэн байна. Минии һанахада, Александр Архипович яһалал эдэбхитэй ажал ябуулгануудые бэелүүлнэ. Һүүлэй үедэ комиссиин хүдэлмэриие яһала эдэбхижүүлээ. Жэлэй эхинһээ бидэ 6 дахин сугларжа, суглаа үнгэргөө һэмди. Хоёр суглаа районой Соведэй арадай депутадуудтай хамтаран үнгэргөөбди.

Энэ суглаанууд дээрэ урданайхи шэнги минил хооһон хөөрэлдөөнүүд болоод дүүрээгүй. Бидэ ЛВРЗ-гэй, «Улан-Удэстальмост» гэжэ акционернэ нэгэдэлэй, «Бурятфермmaш», 2-дохи хилээмэнэй заводуудай хүтэлбэрилэгшэд ажалшадые социальна талаарнь хамгаалха талаар ямар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлнэ гээшэб гэһэн шухалын шухала асуудалнуудые хаража, шүүмжэлжэ үзөөд, тодорхой тогтоол абажа, районой захиргаанай гулваада элидхэһэн зомди. Энэ суглаанууд дээрэ үбгэд, хүгшэдтэ гэртэнь ошожо туһалха, хүндэ хүшэр байдалда ороһон айлнуудта туһалха асуудалнууд зүб тээшэнь шиидхэгдээ.

Манай районой газар дайда дээрэ 486 ганса бэе үбгэд, хүгшэд һуудаг юм. Эдэнэртэ хэншье, түрэл, гаралыньшье, үхибүүдыньшье туһалдаггүй байха юм. Ингээд байхада яалтай гээшэб? Эдеэ хоолой зүйл гэртэнь оруулжа үгэхэ, гэр байрыень сэбэрлэхэ ушар гара… хүнгэн бэшэ ажалые … циальна хамгаалгын … хүдэлмэрилэгшэд хэнэ…

Ганса нэгээр һуудаг… хүгшэдтэ туһалха дүрб… эмхидхээ һэмди. Мана… мэрилэгшэд һү, хилэ… хар, тоһо магазинһаа а… үбгэд, хүгшэдтэ абааша… дэ таһагайнгаа дэргэ… автомашинагүйбди. Э… рэһээ автобусто гү, а… вайда һуужа, холын… Орешково посёлогууди… ушартай болонобди. … һаган хүдэлмэрилэгш… Леденёва, В. В. Сот… Михалёва болон бусад… үбгэд хүгшэдтэй үгэ… сожо ядадаггүй, сэхэ… һанаатай зон юм. Яа… һан үбгэд хүгшэдэй … соохинень сүм сэбэр… хоолыень шанажа үгө… луулаад ерэдэг занша…

Социальна хамгаа… һагай хүдэлмэрилэгшэ… юумэ гэжэ заха хизаа… Бидэ пенсионернүүдт… ень тооложо үгэхын х… Японой, Америкын б… сад гүрэнүүдэй һайн… эльгээһэн эдеэ хоол… нүүдые ядаржа байһа… тэ хубаажа үгэдэ… Байгша ондо Япон … һайн дураараа эльгэ… хоолой зүйл ехэ һа… Мяханай, загаһанай … нүүд, тоһон, хүрпэ… сад эдеэ хоолой зүйлн… дээрээ (15 килограмм… мэшээгүүд соо яб… орёолготой байгаа. … холын Япон гүрэнһ… бэлэг хубаажа, үгөө… зон нимэ бэлэг абаад… аргагүй ехээр бая… ааб даа. США-гай … эдеэ хоолой зүйлнүүд… лэ айлда хубаажа… Районой захиргаан… таа али бүгэдын … хүргэхэ гэжэ яһалаа… Бидэ жэлэй эхинһ… мүнгэ абадаг, олон … айл бүлэдэ, үбгэд,… 1 миллион 314 мян… гэй туһаламжа хүр… бди. Энэмнай үшөө… на даа.

Районой газар д… томо томо промышл… приятинууд оршо… хүсэ шадалтай ажа… шэл бэзэ. Өөһэдын… ришэдтэ, мүн … ажалшадта туһалха… далтай коллективү… лэ социальна тала… дые хамгаалха … хэхэ арга шадалта… манай Железнодоро… ной захиргаан п… предприятинуудтай… дые баталһан байна… сээн ЛВРЗ-гэй, … стальмост» гэжэ ак… гэдэлтэй, авиацион… титай, хамта дүн … титай баталагдаад… хэлсээнэй ёһоор … надуудай коллекти… ажалшадта туһа… мүнгэ һомолхо, … зүйл, зэр зэмсэг …

Минии һанахад… сээн ехэл зүбөөр … Энэ дээрэ дурдаг… нуудай коллектив… гөө коллективүүдэ… социальна талаар… талаар ехэ юумэ… нойнгоошье ажалш… зэргээрээ туһалн… хүшэр хүндэ саг… бэедээ туһалан ху… дэ ямаршье бэр… дабажа гарахаб…

А. Д…

Железнодорож… хиргаанай социал… гын таһагые даа…

ИТАР-ТАСС: һүүлэй мэдээсэл

ХАМТЫН ЗАСЕДАНИ

МОСКВА. Россин парламентын палатануудай августын 6-да болоһон хамтын заседаниин зүблэхэ зүйлдэ тон шухала асуудалнууд табигдаһан байна гэжэ Верховно Соведэй Президиумэй секретарь Виталий Сыроватко мэдүүлээ. «1961—1992 онуудта гаргагдаһан мүнгые эрьесэһээ гаргаха тухай Түбэй банкын шиидхэбэри тухай сессиин тогтоолой проектые хаража үзэхэ, урдахи заседаниин даалгабаритай зохилдуулан дары түргөөр шиидхэгдэхэ ёһотой бусад эдэн асуудалнуудые мүн лэ зүбшэн хэлсэхэ хараатайбди».—гэжэ тэрэ ИТАР—ТАСС-ай корреспондентдэ хэлэбэ.

Министрнүүдэй Совет тухай Хуулида заһабаринуудые оруулха тухай асуудалда парламентари дахинаа бусаһан байгаа.

Хэрбээ ороной аюулгүй байдалые сахиха министрнүүдэй тушаалнуудта сүлөө һууриин гараад байгаа һаань, хэды шэнээн сагай туршада Президент кандидатурануудые Верховно Соведтэ дэбжүүлэн табиха уялгатайб гэһэн болзорнуудые энэ хуулиин акт соо тодорхойлон заахые депутадууд урдахи заседани дээрэ баадхаһан байгаа. Мүнөө хүсэндөө байһан Конституциин зарим статьянуудые парламент зүбшэн хэлсэхэдээ болохо. Верховно Соведтэй зүбшэн хэлсэжэ, ороной аюулгүй байдалые сахиха министрнүүдые сүлөөлхэ еһо гурим ороной Үндэһэн Хуулида оруулхаар урдахи заседани дээрэ дурадхагдаһан байгаа.

«Ажалые хамгаалха тухай Россин Федерациин хуулиин үндэһэ һууринууд тухай» Хуулиин, мүн хүдөө нютагай социальна хүгжэлгын, аграрна асуудалнуудай ба эдеэ хоолой талаар комитедэй оруулһан Хуулинуудай зарим проектнүүдые дахинаа хаража үзэхэ байна гэжэ Виталий Сыроватко мэдээсэө.

РОССИН МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ЗАСЕДАНИ

МОСКВА. Россин Федерациин Министрнүүдэй Соведэй заседани Борис Ельцинэй түрүүлэлгэ доро августын 6-най үглөөгүүр Кремль соо нээгдэбэ. Россин социально-экономическа байдал тухай, тэрэниие тогтууритай болгохо хэмжээнүүд тухай асуудал тэрээн дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Премьер-министр Виктор Черномырдин энэ асуудалаар элидхэл хэбэ.

«Реформонуудые хүгжөөлгэ ба Россин экономикые тогтууритай болголго» гэһэн Россин Министрнүүдэй Соведэй 1993—1995 онуудта бэелүүлхэ хүдэлмэриин программын проект энэ заседаниин дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхээр бэлдэгдэнхэй.

Россин Федерациин бүридэлдэ ородог республикануудай Президентнүүд, Верховно Соведүүдэй Түрүүлэгшэнэр, Федеральна гүйсэдхэхэ засагай түбэй зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, Россин Федерациин хизаарнуудай, областьнуудай ба автономито бүридэлгэнүүдэй, Москва болон Санкт-Петербургын правительствануудай толгойлогшонор, хизаарнуудай, областьнуудай, округуудай арадай депутадуудай Соведүүдэй, Москва болон Санкт-Петербург хотонуудай арадай депутадуудай Соведүүдэй түрүүлэгшэнэр Министрнүүдэй Соведэй заседанида хабаадаба.

ЗАРЛИГЫЕ БОЛЮУЛХА ХАРААТАЙ

МОСКВА. «Үмсэлэлгэдэ хабаадалгада Россин эрхэтэдэй эрхэнүүдые хамгаалха талаар нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» Президент Борис Ельцинэй Зарлигай хүсэндөө байлгые Россин парламент болюулха хараатай. Энэ Зарлигые гүрэнэй толгойлогшо июлиин 26-да абаа һэн.

Парламентын палатануудай хамтын заседаниин зүблэхэ зүйлдэ энэ асуудал табигдаһан байна.

ШЭНЭ УРГАСА ХУРЯАГДАНА

СТАВРОПОЛЬ. Ставропольнын хизаарай колхоз, совхозуудта шэнэ ургаса хуряалта түлэг дундаа ябуулагдажа байна. Тиин мүнөө эндэ колхоз, совхозуудай элеваторнуудта хоердохи миллион тонно орооһон адхаржа захалба.

Гэбэшье түрүүшын миллион тоннһоо гүрэнэй эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ мүнөө дээрэ 200 шахуу мянган тонно оруулагдаха, бэшэнниинь тарлашадай һанаанда таарама сэнгүүдэй тогтоогдотор хадагалагдаха байна гэжэ «Ставропольхлебопродукт» гэжэ акционернэ нэгэдэлэй ороохо тарялан бэлэдхэлэй гүрэнэй албанда ИТАР—ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсэһэн байгаа.

Ставрополиинхидһаа дүн хамта 1680 мянган тонно таряан гүрэнэй нөөсэдэ оруулагдахаар хараалагдана. Ороохо тарла бэлэдхэгшэдэй һанамжын ёһоор, байгша ондо хизаарай олонхи хүдөөгэй районуудта ургаса үндэр баян, урда жэлнүүдэйхиһээ үлүү һайн. Мүнөө хизаар дотор 4,5 миллион тонно таряан сохигдоо, гадна үшөө 100 мянга гаран гектарта шэниисэ хадагдаагүй байһаар.

Ургаса хуряалгын эхиндэ правительствын таряа хуряаха талаар шэглүүлэгдэһэн урьһаламжануудай саг соогоо эльгээгдээгүй байһан дээрэһээ «Ставропольхлебопродукт» гэжэ акционернэ нэгэдэл ажахынуудтай тоосохо аргагүй байба. Ушар нимэһээ Ставрополиин таряан гүрэндэ багаар тушаагдажа байгаа. Мүнөө мүнгэн бии боложо, байдал заһаруулагдажа байна.

Шухала хэрэгтэй ороохо таряан гүрэндэ тушаагдаха гэжэ найдал түрүүлнэ.

ЕХЭ ВЫСТАВКЭ НЭЭГДЭХЭ

МОСКВА. Энэ талаар харилсаа холбоо тогтоохо тухай Россин болон США-гай хоорондохи хэлсээнэй баталагдаһанһаа хойшо Америкын Холбоото Штадуудай нефть болон газай, нефтехимическэ промышленностиин ехэ выставкэ байгша оной ноябриин 30-һаа декабриин 3 болотор Москвада нээгдэхэ юм. Американ-россин олзын хэрэг эрхилэлгын соведэй, Холбоото Штадуудтай худалдаа наймаанай ба хүгжэлтын асуудалнуудай талаар агентствэтэй, Худалдаа наймаанай министерствэтэй харилсаа холбоо тогтоолтодо нефтиин түхеэрэлгэнүүдые эльгээдэг эблэлэй үүсхэлээр энэ выставкэ эмхидхэгдэхэ юм гэжэ олониитэй болон хэблэлтэй холбоо тогтоохо талаар американ-россин олзын хэрэг эрхилэлгын соведэй түрүүлэгшэ Дэйвин Освалт мэдээсэбэ. Соведэй түрүүлэгшэ, урдань США-һаа Россида байһан элшэн сайд Роберт Страусс энэ выставкэ эмхидхэхэ хэрэгые хүтэлбэрилнэ.

СНГ: тобшо һонин…

ВЫСТАВКЭ НЭЭГДЭБЭ

МОСКВА. Аудио, теле, болон видеоаппаратуранууудай выставкэ Москвагай фото зурагуудай түбтэ нээгдэбэ. Данийн «Бенг энд Олафсен» гэдэг фирмын продукцитай выставкэ эмхидхэгшэд москвагайхидые танилсуулха байна.

1925 ондо Питер Бенг болон Свенд Олафсен гэгшэдэй эмхидхэн байгуулһан фирмэ өөрсэ шухаг технологи зохёодогоороо бүхы дэлхэй дээрэ үргэнөөр алдаршанхай. Фирмын аппаратура дуу хүгжэмдэ зүрхэ сэдьхэлһээ дуратай хүнүүдтэ зорюулагдана. Миндаһан дэлгэ бэшэжэ абахаһаа гадна, онсо өөрын шэнжэтэй, түхэл маягтай байһаараа шалгарна бшуу.

Энэ выставкэ хоёр һарын турша соо хүдэлхэ. Эндэ табигдаһан экспонат бүхэниие худалдажа аб… Фото-зурагууд… соо захил хэ…

ҮБШЭ ЭЛИ… ШЭНЭ…

ТОМСК. О… дэй больницын… үбшэнгүүдые … Томск хотодо … нэлгын эмхи … дабхартай бай… тэ байрлана. … бүхэн ямар … дэһэн тухай … сэгнэлтэнүүд… тододхохо, бэр… харууһан доо… областиин 40… аргалуулха … бые байгуулл… дотор хүүгэд… талаар ёһото… лоно».— гэж… хүүгэдэй гур… цын хүүгэдэй … федрые даагш… шмелева хэлэнь

«Манай үеын хүн»
гэһэн конкурсдо ерэһэн очерк

АЖАБАЙДАЛАЙН АРЮУН ЗАМ

...ИИ hАНАХАДА, ...бишэн жэл бэшэн... доо бирагүй, хүндэ ...шар юуб гэхэдэ, үн... ...элдэ юумэн бүхэнэй ...уханагүйгөөр дээшэ... ...й ударилшье шэрүү... ...улаа.

...н жэлдэ, элдэб ян... ...усалhаа гэмтэ яба... ...гаhаа боложо, ню... ...хүнүүд гэмэлтэнэ, ...болоно, саrhaa урид ...ээ харишаhан бай... ...ээ дутынгөө зонүүд... ...хүбүүдтэ, манайда ...хүнүүдтэ, саг үргэл... ...э, ойлгомжотойгоор, ...наар сахижа, hай... ...ка, аха хүнүүдээ ...ажалдаа амжалта ...багты гээд хэлэжэл ...гэжэ далан таба... ...даа дабаhан, ажа... ...й Сырма Дамдинов... ...ыренова намда хөө... ...гэртэнь ороходо, ар... ...амүүшэ, үнэн зүр... ...эй үреэлнүүдые хэ... ...лан тайбанай түлөө ...лаа зальбаржа, ...ээ хойноhоо hа... ...ожо hуудаг хүн хэ... ...нэй ямар ходын ..., энэрхы hайхан ...эб?

...hаа хараад, удаан ...гаахан хөөрэлдэжэ ...эг шарайень, ном... ...ганыень адаглаха... ...үе сагта ажаhуу... ...б бэрхэшээлнүүдые ...он юумэ үзэhэн, ...жэ хүрэhөөр тухайл... Урихан нюурынь ...тай болоошье ...сарюун сэбэрээр ...нюдэнэйнь хараса ...hулараашье hаа, ...эн hонор зандаа. ...болотороо газе... ...нуудые уншана, ню... ...ые зүүнэгүй, сүлөө ...визор харана, ра... ...улгануудые шагна... ...хадаа олон юу... ...ходог, олонние мэ... ...ин тула, hүбэлгэн ...удхатай хөөрөө... ...эй дура хүрэhөөр ...йгаа бэлэй.

...Дамдиновна элир ...хэ эсэгэhээ гээгдэ... ...багахан дүүнэрээ ...тулиха, зобохые, ...эрхые яhала үзэ... ...садахые, хүнэй ха... ...ние hайса мэдэр... ...н байна.

...БУЯНТАН, дэмбэ... ...жаргалтай хүнтэй ...танилсаhан хадаа ...эн» газтынгээ ун... ...амтар тухайнь саа... ...хэ дуран хүрэнэ.

...хубисхалай манда... ...ээр хоёр жэл бо... ...да, Хэжэнгын ай... ...ная гэжэ нютагта, ...ядай бүлэдэ энэ ...н юм.

...унай дулаан саг... ...ы бэлэдхэлгын үе ...ойо. Хожомоо, хэ... ...гэрhэн хойно хүл ...hон, нюурамгай, ...бон басаган эхэ, ...ажа, бүри үхибүүн ...ла дахажа, адуул... ...олой эрье зубшан, ...ор гүйhэн, яhала ...ха.

...ые малша зоной ...ан, үдэhэн хадаа, ...нhаа дурлажа, ха... ...урhан, хожомынь ...энэндэ зорюулhан — аяар 52 жэлэй туршада хүдөө нютагта «малай эмшэнээр» — ветеринараар хүдэлhэн байна. Теэд тэрэ үедэ ниимэл хуби заяатай байhанаа хаанаhаа мэдэхэ байгааб даа?

1928 оной намар эсэгэнь гэнтэ хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, саrhaa урид наhа барашоо. Тиихэдэнь юhэ хүрэhэн, бэеэр заахан басаган эсэгээ үни удаан харахаяа болиходоо үгылжэ. Худан голойнгоо хажуугаар үнеэхил малаа адуулжа ябана гэжэ охорхон ухаандаа hанаад, үни удаанаар гэртэhээ гаража, уhа голойнгоо эрье зубшан хараашалдаг, эдэлхэсэшье мартажа, эсэтэрэ ябадаг, хожомынь эрьедэ гү, али шугы бургааhанай захада hажашаhан басагаяа эхэнь нэгэтэ бэшэ оложо, хүтэлжэ, үргэлжэ гэртээ асарhан байдаг hэн.

Энэл ушар шалтагаанhаа боложо, басагаяа хайрлажа, хойто жэлынь гэрэйнгээ бараа табан үхибүүдээ абажа, үхэр малаа туужа, Хэжэнгэ нютаг зөөжэ ерэhэн юм.

Эндэ ерэхэдэнь, коммуна эмхидхэгдэнхэй, энээндэ олон хүнүүд оронхой байгаа. Эхэнь үнишье бодомжологүй, hайн дураараа мэдүүлгэ бэшэжэ, эндэ ороходонь, хамаг байhан зөөриинь — үхэр малыень, hүнэй, обдолой машинануудhаа эхилээд, даха далабша хүрэтэр саарhан дээрэ бэшэжэ абаад, хамтын зөөри болгоhон гэхэ. Тэрэл үдэртөө Хэжэнгэ голой эрьедэ оршодог багахан модон тэрэ тэбхэр гэртээ оруулжа, түлеэгээр хангаад, эхыень тоhоной заводто ажалтай болгоhон байна. Тиихэдэ 1929 он гараад байгаа.

ҮДЭРТӨӨ ЭХЫНГЭЭ АЖАЛ дээрээ байхада, үнеэхи орбогорхон гэртээ дүрбэн багахан дүүнэрээ хараад, арба хүрөөгүй басаган гэртэхи, газаахи ажалаа хээд, сайгаа шанаад, эдеэлүүлээд байгаа бшуу.

Харин 12 наhатай болоходоо, эгээ түрүүн эндэхи долоон жэлэй hургуулиин богоhо алхажа ороhон, 5 класс дүүргэhэн байна. Теэд хэршье hурахадаа бэрхэ, номдо дуратай байгаашье hаань, саашаа hуралсалаа үргэлжэлүүлхэ арга боломжо олдоогүй hэн.

Ушар юуб гэхэдэ, 5-дахи классаа дүүргээд, hургуулиhаа тараад байтарнь, түрэhэн эхэнь гэнтэ наhа баража, хуулиин наhа гүйсөөгүй табан үхибүүд үншэржэ, туйлай ехэ хохидол үзөө hааб даа.

Үхибүүд үншэржэ, үлдэхэ садахые үзэхэ, дааpaxa бээрэхые мэдэрхэ, хүнүүдэй шарай шарайшалха үе саг тохёолдоо бэлэй. Юрэдөө, саашаа hураха арга боломжогүй боложо, хоолойгоо тэжээхэ, дүүнэрээ харалсаха, хайшан гээд амар мэндэ ажамидархаб гэhэн асуудал табигдаа hааб даа. Тингэжэ, залуу наhанhаа ажал хэхэ баатай болоо hэн.

1936 ондо «Ленинэй зам» колхозой гэшүүн боложо ороод, ветеринарна санитаркаар хүдэлжэ эхилээд, ажалайнгаа намтарай арюун ута харгыда гараа бэлэй. Илангаяа хүндэ хүшэр үедэнь энэрхы hайхан сэдьхэлтэй нагаса абгайнь — Дымид Бимбаевна тэрэнние, дүүнэрыень үндылгэлсөө, шадал зэргээрээ харалсаа.

«Минии мүнөө hанахада, нагаса абгаймнай үдэр бүхэндэ хэды дахин манайда ерэдэг, байгаа. Өөрынгөө түрэhэн үхибүүдhээ дутуугүйгөөр харалсадаг hэн»,—гэжэ хэлээд, уhатаhан нюдэнэйнгөө нулимса аршажа, урданайнгаа байдал hанажа, уяржа hуугаа hэн.

— Тиихэдэ «Үндэр ахай» гэжэ манай нэрлэдэг Дарма Данжанов ажабайдалдамнай аргагүй ехэ хубитаяа оруулhан, маанадые харалсаhан, үргэлсэhэн, бултыемнай үндылгэжэ, гарыемнай ганзагада, хүлыемнай дүрөөдэ хүргэлсэhэн хүн байха,—гээ бэлэй.

Үнэхөөрөө уншэрhэн үхибүүдтэ урин налгайгаар хандажа, багадань элдэб туhа хүргэбэл, тэдэнь томо болоходоо, огто мартахагүй, бүхы наhаараа hайнние hанажа, хэзээдэшье досоонь зула бадарhандал гэрэлтэй байха.

Эдэ үхибүүд үнэн дээрээ хэды зобоо, зүдэрөөшье hаа, нютагай зоной, дүтын хүнүүдэй туhаламжа, тэдхэмжын ашаар эдихэ, үмдэхэ юумэ эрижэ, хулгай хэжэ, худалые худхажа, ябаагүй. Эхэ эсэгээ хэдышье үгылөө, элдэб юумэ досоогоо бодоо, үншэрөөшье hаа, элдэб тээшээ таhаржа, ишэ тиишээ ошожо, hангай, айлай гэртэ байгаагүй, байхые оролдоошьегүй. Түрэл Хэжэнгэ дээрээ эхынгээ абаhан энэ багахан гэртээ гал гуламтаяа унтаргаангүй, бууса хореодоо булта бүтэн бүлөөрөө үндыжэ, түрэлхидэйнгөө нангин нэрэ нэрлүүлжэ байгаа. Ингэжэ элдэб юумэ үзэжэ эдэ үхибүүд үндыгөө.

1941 оной Майн нэгэнэй hайндэрэй үдэр наhанайнгаа нүхэртэй хамтаржа, хурим түрээ хээд, бүришье hаа хүхюутэй, жаргалтай оройдоол хоёр hара хамта hуугаад байхадань, Эсэгэ ороноо хамгаалхын Агуухэ дайн эхилжэ, дахинаа хүшэр хүндэ ажабайдал хүдөө нютагта хүрэжэ ерээ бэлэй.

Зунай аяма халуун июль hара соо наhанайнгаа нүхэрые энэ дайнда үдэшөөд, дахинаа үдэр, hүниие илгаруулангүй үнеэхил колхозойнгоо ажалда ябажа, үхэр малаа үбдэхөөхэгүй, гарза хоролтодо оруулхагүй гэжэ хүсэ шадал гамнангүй, үсэд нэтэрүүгээр хүдэлжэ эхилээ hааб даа.

Энэ үедэнь дүүнэрынь үндыжэ, хүдэлмэридэ, hургуули hударта оронхой, нэгэ дүүнь сэрэгэй албанда татагдажа, сэхэ фронт эльгээгдээ hэн. Теэд нютагаа бусаха, гэртээ ерэхэ, эгэшэ, дүүнэртээ золгохо хуби заяагүй байшоо. Хожомоо хойно хойноhоо hубарилдан, дүүнэрынь наhа бараа бэлэй. Харин Сырма Дамдиновна мүнөө нэгэ басагатай, табан аша, зээнэртэй, наhанайнгаа нүхэртэй Хэжэнгэ дээрээ Х. Намсараевай нэрэмжэтэ үйлсын 35-дахи гэртэ дүүрэн хэшэгтэй, дүрбэн тэгшэ ажаhууна.

Ямаршье хүдэлмэрине, гэртэхи газаахине эрын, эмын гэжэ тоогоогүй, хүндэ гээгүй, бүри 17 наhатайhаа эхилжэ, аяар 52 жэлэй турша таhалгаряагүй хүдэлжэ, тэрэ үе сагай эршэтэ охин соогуур эрхимүүдэй зэргэдэ ябажа гараад, элдэб юумэ үзөөд, мүнөө хүгшэрхэ, хүндэрхые мэдэдэггүй, дулаан гэртээ хүлөө жиижэ, нюргаяа тэнииилгэжэ хэбтэдэггүй, хүдэлхэ ябахадаа хүнгэн байна. Ёhотой бүхэ яhатанай, бүдүүн шандааhатанай үрэ hадаhан гээшэ гү? Али хара багаhаан хүдөө ажалда хүдэлhэн хүнүүд хүдэр шанга бэетэй болодог гэлсэдэгынь зүб гү? Бү мэдэе.

Тэрэ 1936 ондо ветеринарна санитаркаар ажаллажа эхилээд, Хэжэнгынгээ мал эмнэлгын пунктые даагшаар, хожомынь ветеринарна фельдшерээр хүдэлжэ байтарнь, 1974 ондо наhанайнгаа амаралтада гараха сагынь тулажа ерээ бэлэй. Теэд үни удаан энэ ажалдаа хүдэлжэ, баян дүй дүршэлтэй болоhон мэргэжэлтые тушаалдаа үшөө хүдэлхыень гуйгаа бшуу. Тиигэжэ түрэл болоhон ветеринарна станцидаа аяар 14 жэлэй турша хүдэлөөд, 69 наhатайдаа одоол бүхы наhаяа зорюулhан, үнэхөөрөө дурлаhан ажалаа, нэгэтэ шэлэhэн мэргэжэлээ орхижо, дулаан гэртээ hуудаг болоо hэн.

Олон жэлдэ оролдосотой hайнаар хүдэлhэнэйнгөө түлөө дүрбэн медаляар, олон тоото Хүндэлэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаhан юм. Бүхы наhаараа түрэл нютагтаа нэгэл газартаа, жэлhээ жэлдэ жэгдэ hайнаар хүдэлхэдөө, зоноойнгоо хүндэ ямбада хүртөө.

1939 ондо Хори нютаг ошожо (тиихэдэ Хэжэнгэтэй нэгэ аймаг байhан), Коммунис партиин гэшүүн болоод, мүнөө болотороо партийна билеэдэ гэртээ хадагалжа байhаар. Энэ жэлдэ Коммунис партимнай дахинаа hэргээгдэжэ эхилээ гэжэ дуулахадаа, баяржажа, тэрэнэй бүридэлдэ ошожо орохо хүсэлтэй. Үшөө 1989 ондо «Партиин зэргэдэ 50 жэлдэ» гэhэн тэмдэгтэ зууршалагдаhан байгаа. Теэд ямар нэгэн ушар шалтагаанhаа боложо, тэрэнь барюулагдаагүй үлэшөө.

Олон жэлдэ территориальна парторг, агитатор, пропагандист ябаа. Илангаяа hунгалтада бэлэдхэлэй болохо үедэ агитаторнуудай хүдэлмэри аргагүй ехэ болодог байhан юм. Энээн тухайгаа Сырма Дамдиновна ингэжэ хөөрэнэ: «Агитатор гээшэмнай аймшагтай харюусалгатай партийна даабари байhан юм. Залуушуул, юрэдөө, юу мэдэхэб? Тиихэ үедэ hунгалта гээшые, жэшээнь, хото ба хүдөө hуурин тосхон бүхэндэ арадай hайндэр болгон угтадаг заншалтай байгаа. Уряа лозунгнууд, плакат-зурагууд гудамжа, соёлой гуламта бүхэнние шэмэглэн аржылдадаг байhан юм. Харахада, ямар гоё байгааб? hүни орой болотор гал носожо, зон хүлгөөтэй байдаг бэлэй. Мүнөө тиихэсэ болишоо, тэрэнь ехэ халагламаар»,—гэжэ аргаахан дуугаржа, ухаан бодол соогоо юушьеб даа hанажа, энеэбхилэн hагад hуугаа hэн.

Мүнөө үндэр наhатай болоhон ажалай ба партиин ветеранай гэртээ hуудаг болоhоорнь Хэжэнгын ветеринарна станциин хүтэлбэрилэгшэд мартажархинхай. Ерэжэ, орожо, хонходожо, ажабайдалаарнь огто hонирхоногүй, ямаршье туhаламжа, тэдхэмжэ үзүүлнэгүй, hайндэрэй болоходо, открыткашье эльгээнэгүй. Энэнь ехэ гайхалтай. Арга шадалаараа, абари зангаараа, наhаараа адли бэшэшье hаа, hанаа hэшхэлээрээ боложо, үндэр наhатай болоhон үни удаан хүдэлhэн хүнине хүндэлэжэ, туhалжа ябаха байгаа бэшэ гү?

Харин Сырма Дамдиновна номгон даруу зантай хадаа гомдол зарга барижа, ишэ тиишэнь хонходожо, энэ тэрэние зэмэлжэ, хараажа, хүндэ муүе hанажа байдаггүй. Үмсэдөө үхэр малаа барихаар. Үглөөгүүр эртэ бододог, үдэр бүхэнэй үнеэхил гэртэхи, газаахи ажал дүүрэхэгүй, хэhээр, галдиhаар ябатарнь нарата үдэр барагдажа, hара, жэлнүүд түргөөр шэнги hубарин үнгэржэл байна. Наhаншье ошожо, үhэншье бууралтана.

Хүн наhаараа тулижа, зобожо гү, али жаргажа, тоhон соо умбажа, торгон дээрэ хүльбэржэ ябадаггүй гэжэ манай арад тон зүб хэлэдэг. Энээние энэ хүнэй ажабайдалай, ажалай намтар эли тодоор гэршэлнэ бшуу. Үшөөл олон жэлдэ үхи хүүгэдэйнгээ, нүхэрэйнгөө омогорхол боложо, сэбэр арюун зандаа, ута наhа наhалжа, удаан жаргал эдлэжэ hуухыетнай, амгалан тайбан, элүүр энхэ ябахыетнай үнэн зүрхэнhөө хүсэнэб.

С. БАТОМУНКУЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Хэжэнгэ нютаг.

Түрэл нютагаймнай түүхэhээ

УРАН ДҮШЭМНАЙ ХАНХИНАhААР

МАНАЙ нютагhаа баруун хойшоо, Зэдэ голой эхиндэ Уран-Дүшэ гэжэ үзэсхэлэн hайхан уула байдаг юм. XVII зуун жэлдэ Монгол үгсаатан хоорондоо ехээр дайлалдажа (энэнь hайн хаанай намаргаан, Бошогто хаанай буhалгаан гэжэ түүхэдэ оронхой), энэ хёмороонhоо олон угай зонууд тэрьелжэ, наашаа гараhан байгаа. Утынгаа замда энэ hайхан уулые хаража, байгаалиин байгуулhан үзэсхэлэнгые гайхажа, Уран-Дүшэ гэжэ нэрлэhэн байна. Баруун тээhээнь харахада, энэ уламнай эгээл уруугаа хараhан дүшэ шэнги байжа, энэ уран гоё нэрэнь шэнгэжэ ганса Санагыншье зоной бэшэ, бүхы захааминаархинай омогорхол болоо. Захааминай тухай бэшэhэн лэ поэдүүд Уран-Дүшые дурдангүй гарадаггүй. Манай хүрьгэн, ирагуу найруулагша Дондок Улзытуев шүлэгэй уранаар магтаhан байна:

Буурал хангай Захаамин,
Буурата Уран-Дүшэ...

Мэлс Самбуевай «Уран-Дүшэ ууламни» гэжэ нютаг нугааа, ажалша бэрхэ зоноо болон уран гартанаа магтан түүрээhэн шүлэгүүдэй баглаа найруулаа hэн.

Уран-Дүшэ тухай домогууд зоной дунда ехээр дэлгэрэнхэй. Тэдэ домогуудай нэгэниинь иимэ байна. Байгша зуун жэлэй эхеэр, XIX зуун жэлэй хуушаар энэ уламнай хүнхинэжэ, ехээр абяа гарадаг байгаа. Тэрэ абяаниинь hарын юпэлүүдээр (9—19—29) соностон дуулдадаг hэн. Тэрээгүүр дүтэ агнаhан зон нэгэнтэ бэшэ хүнхинэжэ байхыень дуулаhан байха. Тингэжэл энэ гоё hайхан домог бии болоо. Арбан-арбан хоногтоо тэнгэриин ерэн юhэн бурхад-дархашуулаа дахуулаад,

...Хамаг олон амитанда
Дарханай эрдэм үгэнхэй.
Хаан дархан ноён баабай,
Хара Маха тэнгэри...

огторгойhоо, залаpaн буужа, уран дархаяа хэдэг. Энэ үедэнь бурхадай уур хилэнсэгhээ айжа, хүн уулада дүтэ наашашье ошодоггүй байгаа.

1962 ондо Санагын дунда hургуулиин hурагшад буряад хэлэ, бэшэгэй багша Аюша Жапович Донюевой хүтэлбэри доро Уран-Дүшэ уулаяа шэнжэлэн үзэхэеэ аяншалагда гараhан байна. Тэдэнэр халын хойто талада нэгэ ехэ гүнзэгы нүхэ хаража, тэhэрhэн вулканай кратер гэжэ ойлгон, уулын абяа гаража хүнхинэхэеэ болиhон ушарые энээгээр тайлбарилаа.

Эдир аяншадай газаршанаар суута ангуушан Дэмбүү Намсараев ябалсаhан юм. А. Донoев эрхим газаршандаа зорюулжа, «Хас эрдэни» гэжэ шүлэг найруулаа hэн: Тэрэл ябахадаа hурагшад хас эрдэни (нефрит) олоо hэн:

...Харьяа хүйтэн
Хохюурта...
Хас эрдэни шулуугаа
Харамнангүй барюулаа...

Хойшодоо олон тоото экспедицинүүд энэ уулада хүрэжэ, hайн зугаатай, hайхан хөөрөөтэй ерэжэ, хонишуухан хангалтай арса, сагаан дали, ая, ганга гэхэ мэтэ ходоодоо ногоорхо байдаг, эмэй зайда ородог, бүхы юумэеэ утажа арюудхадаг ургамалнуудые асардаг.

Санагын hургуулиин хизаар ороноо шэнжэлдэг, уран зохёолой кружок «Уран-Дүшэ» гэжэ нэрэ зүүжэ абаба. Аймагаймнай «Ажалай туг» hониной уран зохёолой хуудаhан «Уран-Дүшэ» гаршагтайгаар үнинэй гарадаг.

1982 оной намар манай аймагта «Мосфильм» киностудиинхид ерэжэ, нютагаймнай шэмэгтэ hайхан байгаалиние, Уран-Дүшэ уулыемнай уран гоёор буулгажа, «Серебряный век Бурятии» гэжэ кинодо харуулhан юм.

Иимэ үзэсхэлэн гоё:
..Уранхан Дүшэ эхитэй
Ужамхан манай Санага

нютагтал уран нарин дархашуулай байгаагүй hаа, ондоо хаана байхаб даа. Гожоголоо Лубсан, Долгор Логинова, Бадмаевууд, Нохоровууд... Буряадhаа гадна, бүхы орон соогоо суурхаhан эдэ дархашуулай уран гоё бүтээлнүүдээр хэн hонирхоогүйб даа.

Дарханай шадабари уг залгамжалан дамжуулагдадаг гэжэ мэдээжэ. Дархан уг дээрэhээ табилгатай, шанга угынь бөөгэйшье угhaа дээшэ гэгдэдэг.

Абараантан...

Шошоолог яhанай онгорёон элинсэг таабайн табадахи хүбүүн Хазанай уг ехэл шанга байhан: ехэ заарин Ямпил бөө, Санагын үзүүр баян Зандайн Лыксэг, Баатар-Хаанай аяга баригша. Пээтэрхэ (Будажап), Санагын дасан шэнээр бодхооhон ... Ринчин Д...маевич болон суута дархашуулай Абараантанай уг эндэhээл эхитэй.

Буряад ороной суута дархашуулай нэгэн байhан Лүосан Цыренович Нохоров тухай хөөрөөгөө дэлгээе. Энэ дарханай hураг суунь дайнай урдахи жэлнүүдтэ мэдээжэ болоhон байгаа. Энээндэнь Дампил абгань ехэ нүлөө үзүүлhэн, туhалhан юм. Эхэнэрнүүдэй эүүбшэ, даруулга, шэгэлбэри, туйба, хонтуул боолто, дарuулгын hиихэ, шэхэнэй hиихэ, hахюуhан бурханай гуу, энгэрэй hахюуhаhан гуу, hаохаг-hанжуурга, бэhэлиг, бугаагуудые бултыень бүтээхэдээ, онсо бэлиг шадабаряа харуулжа шадаа. Уран бэлигэйнь түлэг хүгжэжэ байхада дайн захалжа, Лубсан Цыренович Эхэ ороноо хамгаалхаяа мордоо. Золтой заяатай уран хүбүүмнай үбсүүндээ дайшалхы орден, зургаан медаль толоруулhаар түрэл нютагтаа бусажа ерээл даа. Фронтдо гараа ехээр шархатаhаншье hаа, аргынь оложо уран дархаяа үргэлжэлүүлээ. Үшөө дайн дундуур окоп соогоо hуухадаа, хайшан гэжэ угалза хээнүүдээ улам гоё болгохоб гэжэ hанадаг бодолоо бэелүүлжэ эхилбэ. Тиихэдээ бэлиг шадабарияа хүбүүдтээ дамжуулха гэжэ оролдобо. Ехэ Даша-Доржо одхон Зэгбэ хоёрынь эсэгынгээ уран аргые дагажа, бэрхэ дархашуул болоо. Даша-Доржын долоон хүбүүд ажалда бэрхэ, уран нарин, «эрхыдээ эмтэй, долёобортоо домтой» байжа, угаа уhанда хаяагүй. Бэлигтэ хүбүүниинь Уран зураашадай холбооной гэшүүн боложо, бэлиг түгэлдэр уран дархан байhанаа харуулаа. Зэгбын Толя хүбүүн баhал уран болохоор найдуулна.

Лубсан Цыреновичэй үеэлэ Нохоров Радна Дампиловичай уран бүтээлнүүд, республикын болон ороной, мүн уласхоорондын выставкэ-харалгануудта табигдажа, дэлхэйн олоной анхарал татаhан байгаа.

Москва. 1940 он. Буряадай искусствын түрүүшын харалгада суута Бадмаев Дымбрэн Садаевич Логинова Долгор Доржиевна хоёрой уран нарин бүтээлнүүд бултанай анхарал татажа, хоёр урашуул хоёрдохи декадын эхилтэр Улаан-Үдэ ниислэл хотодо Уран зураашадай холбооной гэшүүдтэй хамта шэнэ бүтээлнүүдые зохёожо, хоёрдохи декада дээрэ (1959) мүн лэ, солоео дуудуулаа бэлэй.

Дымбрэн Садаевич (нютаг соогоо Абаанай дархан гэжэ алдаршанхай) түрэл ниислэл хотодо байхадаа республикын айлшадта, уласаймнай тэрэ үеын «вождьнортo» дурасхаалта бэлэгүүдые, үнэтэ уран эдлэлнүүдые, урлан гоёоhон бэлэгэй hэлмэ, ташуур бууннуудые болон олон ондоо уран гоё Буряад ороноо суурхуулhан бүтээлнүүдые урлаа. Абаанай дархан гансал алта, мүнгөөр урлаад эрдэниин зүйлнүүдые hуулгаад байгаагүй. Зондоо туhатай эрхим бэрхэ хара дархан байhан юм. hүхэ hүүшэhээ эхилээд хабшаг, хайша хүрэтэр хуу дархалаад, үшөө трактор, машинын эбдэрhэн зүйлнүүдые бүтээжэрхидэг байhан.

Мүн баhа Абаанай дархан модооршье юумэ хэхэдээ эрхим бэрхэ байгаа. Энэньшье гайхалтай бэшэ: Сада баабайнь модошо уран дархан байгаа ха юм. Абаанай баабайн хэhэн абдар, hуулга мүнөөшье болотор хэрэглэжэ ябаhанаа Хадаева Буда тээбин хөөрэхэдөө, аша гушадамниншье хүрэхэ даа гэжэ омогорхоно. Иимэл hайнаар, бүхөөр, олон үеын хүнүүдтэ хүрэхөөр, бүхы шадабаряа гаргажа, байгаа hанал сэдьхэлээ бүхыдэнь бүтээлдээ зорюулдаг байгаал даа, Санагын дархашуул:

Уран гартан тухайгаа
Улад зоной урда тээ
Уян дуугаа татаха
Угаа дурам хүрэнхэй...

Долгор Логиновагай эсэгэнь Доржиин Лубсан мэдээжэ дархан байhан юм. Нютаг соогоо Гожоголоо Лубсан гэжэ алдаршанхай. Баабайнгаа ехэ бэлиг, уран шадабариие гүйсэдөөр абажа түрэhэн Долгор Доржиевна бага наhанhаа уран нарин урлалгада ехэ hонирхол түрэжэ, дархалжа hууhан баабайгаа хара хараhаар өөрөө дархалдаг болоhон юм.

...Ээм дээрээ эдитэй,
Эрхы дээрээ шэдитэй,
Эхэнэрэй дээжэ Долгорой
Эрдэм бэлиг дэлгэрээ...

гэжэ hайн hайхан шүлэгэй мүрнүүдээр дархан Долгорые Дондок Улзытуев магтан дуулаа юм.

Теэд Долгор Доржиевнамнай гансал дархалха уран бэлигээрээ суурхаа бэшэ, үшөө зоорhэн ээрээлэн үшиэнтэние эмшэлхэ онсо өөрын бариаша табисууртай юм hэн. Ямаршье мэргэжэл ехэтэй эмшэ врач хүнhөө дутуутүйгөөр хүнэй бэе махабадай байгуулга, шэнжыень Долгор Доржиевна hайнаар мэдэжэ, урагшатай бүтээсэтэйгээр аргалдаг байhаараа бүри ехэ хүндэтэй болоhон юм:

...Уг залгаhан бариашадай
Удамаршан Долгор-эзы
Улад зоной элүүр энхы
Удаан саг соо сахин ябаа...

Мүнөө хамбын хүреэн болоод байhан Ивалгын дасанай ганжар, хорло, буга hогоон болон бусадта Мархаев Доржо (Замууха дархан) алта шаралсаhан юм. Энэ дарханай бүтээhэн уран зүйлнүүд мүнөө юрэ олдошогүй болонхой.

Гушаад оной hүреөтэ сагта тушаагдажа наhа бараhан Шагдуров Ошорой (Шүүшхэн дархан) ган буладаар бүтээжэ, эшыень, гэрыень уран наринаар мүнгөөр hиилэhэн хутага, аза талаан боложо, Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ музейдэ хадагалагдажа байна. Энэ уран бүтээлынь баhал уран дархан боложо ябаhан зээ хүбүүниинь Солбон Шагдуров уяран байжа хараhанаа хөөрөө hэн.

Алташа, мүнэшэ түмэршэ уран гартанhаа алдар солооро модошо дархашуул дутаагүй юм даа.

Тэртэ яhанай Нимгэнhээ тараhан Банзархаантанай уг модошо дархашуулаараа суудаг гаранхай. Морин эрдэнидэ тохожо ябаха эмээл гансал hайхан, гоё байха бэшэ, харин моринной нюрганда тааруу, холгоохогүй байха зэргэтэй байгаа. Энэ талаар Маhаае Данзан ехэ мэдээжэ болоhон байгаа. Хаа, хаанаhаа зон ерэжэ эмээл хүүлэдэг байhан юм. Уран-Дамбиин нэгэшье хадааhа хэрэглэнгүй 1870 ондо бариhан найман ханатай ехэ гэртэ Санагын музейдэ урдын байра байдал харуулhан таhаг түхеэрэгдэнхэй. hорhон Жамсын няhаан хоёр хабтагай нэгэшье илгардаггүй, харин нэгэ бүхэли модон шэнгеэр харагдадаг, бүри нэгэшье өө мөөгүй байгаал даа. Мүнөө тингэжэ модо холбохо шадабаритай нэгэл дархан байна. Тэрэ хадаа Ардаев Гармажаб Бадархаевич болоно.

...Дабажа ерээл бэлигынь
зуун жэлнүүды hэтэ...

гэжэ Д. Улзытуев тон зүбөөр тэмдэглээл даа: мүнөө үедэ уран гартай дархан залуушуул олошоронхой. Эндэ Викулий Шагдурович Хадаевай үүргэ ехэ юм.

Викулий Шагдурович 19 наhатайhаа Санагын дунда hургуулиин дэргэдэ хизаар ороноо шэнжэлхэ музей бии болгохо гэжэ ехэ оролдолго гаргаа. Эрхим бэрхээр хүдэлжэ ябахадаа «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ, медаль хайрада хүртэhэн байна.

1979 онhоо нютагтаа ехэ музей түхеэржэ, хүүгэдые гар урлалда hургажа эхилээ hэн. 16 шабинарынь (түрүүшын бүлэг) Викулий Шагдуровичай hургуули эрхимээр түгэсхэжэ, уран гартан болонхой. Шагдуров Солбон, Шагдуров Валера, Жалсанов Баатар гэгшэд дурасхаалай бэлэгүүдые бүтээдэг Улаан-Үдын заводто амжалтатай хүдэлжэ байна.

Эрдэм Дамдинович Шагжеев Санагынгаа hургуулиин дэргэдэ уран гартанай кружок эмхидхээд мүнгөөр дархалжа байна. Түрүүшын дүнгүүд ехэл найдал түрүүлнэ. Кружогой гэшүүдэй уран бүтээлнүүд республикын выставкэдэ эрхим hайнаар харагдажа, мүнөө Москвагай выставкэ-харалгада хабаадажа байна.

Викулий Шагдуровичай шаби — Эрдэм Дамдиновичай кружогой hурагшад хуу барап уран дархашуул болошохогүй юм бээ. Гэбэшье, ургажа ябаhан үетэние hайхан гэдэг юун бэ гэжэ ойлгуулха, түрэл арадайнгаа соёл болбосоролтой, уран нарин искусстватай дүтөөр танилсуулха, энэ сэтгэшэгүй ехэ арадай баялигые гамнаха, арьбадхаха түрэл нютагаа нэрлүүлхэ, солынь дуудуулха гэжэ эдиршүүлэйемнай ойлгожо, зүрхэ сэдьхэлээрээ мэдэрhэнниинь юунээр сэнтэйб даа!

С. РИНЧИНОВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Санага нютаг,
Захаамин.

Энэ статьягай гонорарынь «Буряад үнэнэй» жасада оруулнаб.

...таг нютагай hонин

Тэрэнэй hургаhан шабинар сооhоо буряад хэлэнэй олон багшанар, журналистнууд, шүлэгшэд, уран зохёолшод урган гараа. Тиихэдэ 5—10-дахи классуудай буряад хэлэнэй багшанарай хэшээлдэ хэрэглэгдэхэ методическа заабари бэшэжэ гаргаhаниинь hайшаамаар юм.

...БИН ЖЭЛДЭ БАГШААР...

...Арсентьевна Ту... ...унхэнэй аймагай ...н таhидаг, хүн... Тэрэ Түнхэнэй ...эн тосхоной В. ...нэрэмжэтэ дунда ...буряад хэлэнэй, ...багшаар 1945 ...о 48 жэлэй ...лана. Н. А. Ту... ...3 ондо түрэл Бу... ...дай дунда hур... ...гэмсэрээ, Боо...хоной багшанарай училищиин дэргэдэ нээгдэhэн нэгэ hарын курсада hуралсажа, дүүргэмсээрээ, 1943—1944 онуудта нютагтаа ажалайнгаа намтар эхилээ. Мүнөө жэлдэ тэбхэр табин жэл боложо, тэрэнээ үндэрөөр тэмдэглээ.

Надежда Арсентьевна 50-яэл соо багшалха зуураа, хэдэн зуугаад үхибүүдые буряад хэлэнэй, литературын дээжэтэй танилсуулна.

Н. А. Тулусоева үхибүүдые түрэл буряад хэлэндэнь олон жэлдэ hургаhанайнгаа түлөө «РСФСР-эй гэгээрэлэй отличник», «РСФСРэй габьяата багша» гэhэн үндэр нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэhэн байна.

Б. БИРБАЕВ.

...ТААИ ХАМГААЛХА ҮҮРГЭТЭЙ

...ймагта байгаали хамгаалха асуу... ...учно-практическа конференци үн... ...р бэлэдгэдэнэ. Энэ хэрэгтэ хоёр ...хэриг hомологдонхой. Социоло... ...номикын болон этнографиин та... ...ин гүрэнэй болон хилын саанахи ...мэргэжэлтэд, эрдэмтэд энэ кон... ...хабаадахаар уриганхай. Ахын ...үзэсхэлэн hайхан байгаалиинь аршалан хамгаалха, нютаг зоной зан заншал hэргээхэ асуудалнуудта онсо анхарал хэрэгтэй.

Энэ конференциин байгша оной сентябрь hарада үнгэргэгдэхэ байбашье, тэрэнэй тон шухала байhые хараад абажа, эртэнhээ бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулагдажа эхилэнхэй. Эндэ Буряадай эрдэмтэд, аймагай захиргаан ехэ туhа хүргэнэ.

М. ДАБАЕВА.

...ЛЭСХЫ ХЭЛhЭЭ

Үнгэрhэн долооной эсэстэ Японой Улаан Хэрээhэнhээ манай республикада гуманитарна туhаламжа бууба. Энэ удаа хүүгэдэй эдеэ хоолдо хэрэглэгдэдэг хуурай hүн эльгээгдээ. Улаан-Үдэ хотын эмшэлэлгын эмхи зургаануудта мянга найман зуун хайрсаг, Сэлэнгын болон Хоринн аймагуудта табан зуу гаран хайрсаг иимэ hүн хубаарилагдаба. Хожомоо августын тэн багаар үшөө хуурай hүн асаргадаха. Тэрэнь Буряад республикын бусад аймагуудта дамжуулагдахаар хараалагданхай.

М. ШАГДАРОВ.

ИТАР-ТАСС: Дэлхэй ...өөдэр

...Верховно Сүүд... ...тэhэрhэн тухай ...гэдэ туhалам... ...тухай гүйлта... ...лгүйе сахидаг ...үүдэй албанууд... ...хандаха ха...зүйл хэhэн бэшэг ерэhэн юм. Сүүдэй нэгэ алба хаагша тэрэ бэшэгэй конвертые нээжэ байтараа ехээр гэмэлтэжэ, hүүлээрнь эмшэд тэрэнэй гарыень тайраха баатай болоо hэн. Верховно Сүүдэй түрүүлэгшэ Гонсало Родригес ба тэрэнэй орлогшо Алирио Абреу гэгшэдэй нэрэдэ баhал иимэ бэшэгүүд эльгээгдэhэн байгаад, аюулгүйе сахидаг албанууд тэдэниие тэhэлэнгүйгөөр нээжэ үгөө hэн.

...Верховно ...соонь тэhэрдэг Мүнөө Верховно Сүүд энэ хэрэгээр мүрдэлгэ ябуулжа байнхай.

БРЮССЕЛЬ. Бельгиин хаан Бодуэн Испанида амаржа байhан аад, зүрхэниинь тоггожо, наhа бараа hэн. Энээнтэй дашарамдуулан, Бельгиин правительство сентябриин 7 болотор үйдхар гашуудалай байдал соносхобо. Сэрэгэй тусхай самолет бэеыень Эхэ орондонь асараа hэн. Бодуэнэй хэрэгые үргэлжэлүүлхэ үүргэтэй хан нэагуурта Альбертые (наhа бараhан хаанай дүү хүбүүн) хаанай шэрээдэ hуулгахые премьер-министр Жан-Люк Деан Бельгиин хүн зониие уряалаа. Тэрэнэй хэhэн мэдүүлгэ хэблэлдэ толилогдоо hэн.

УНШАА, ДУУЛАА hЭН ГҮТ?

ГАЙТАЙЛ ХАШ ДАА

1 миллион хүн манай Газар дээрэ жэл бүхэндэ алуулна, бэеэ хороожо алана. Үшөө 2,5 миллион хүн аюул усалда орожо наhа барадаг байха юм. Элүүрые хамгаалгын Бүхэдэлхэйн эмхиин элидхэл соо энээн тухай хэлэгдэнэ. Карибска далайн соо оршодог Санта-Лусия арал алагдаhан зоноойнгоо тоогоор «түрүүлнэ». Мянган хүн бүхэндэ абаад харахада, 22 хүн жэл бүри алуулна. Хоёрдохи, гурбадахи hууринуудые, Эквадор Пуэрто-Рико хоёр (21-21 хүн алуулна) «эзэлнэ», США-да 13 хүн алуулна (долоодохи hуури). Гэбэшье энэшье тоонь Европын хүгжэлтэ түгэс оронуудhaa дунда зэргээр 10 дахин ехэл юм.

Мянган хүн бүхэндэ абахада, эгээл олон хүн Венгридэ (48 хүн) бэеэ хорооно. Финляндида — 47, СНГ-гэй оронуудта 32 хүн жэл бүри бэедээ гар хүрэдэг байха юм.

Машина хашинаар эгээл элбэг США-да (мянган хүн бүхэндэнь 771 автомобиль хүрэнэ) 10 мянган машина бүхэниие абахада, 2,5 хүн усалда орожо, наhа барана. Харин мянган хүн бүхэндэ нэгэл автомобильтай Эфиопидо аяар 151 хүн машинада дайрууулжа, даруулжа хосорно. hонин аабээ? 771 ба 1; 2,5 ба 151. Жэшэхыншье аргагүй бэшэ гү?

ЭГЭЭЛ ҮНЭТЭЙ

Хабтаhан түмэрөөр хэгдэhэн Микки-Маус Диснейн нааданхайнуудай сэнгэй рекорд тогтообо. «Кристиз» аукцион дээрэ тэрэниие худалдахадань, 12.100 фунт стерлингтэ (18.360 доллар) болобо. 1931 ондо хэгдэhэн энэ нааданхайе (Микки-Маус шарманщик мэтээр харуулагданхай) Лондондо ажаhуудаг нэгэ эхэнэр чердак дээрэhээ олоо юм ха.

ҮРДАЖА ЕРЭЭ

2 мянган жэлэй саана Мадагаскар дээрэ амидаржа байhан асари томо шубуунай үндэгэ Австралида ажаhуудаг гурбан хүбүүд олобо. Тэрэнь тэдэнэй гурбууланайнь толгойнуудай шэнээн байха юм. Теэд хайшан гээд аяар Австралида олдобоб? Далайн эрьедэ дүтэ байhан хадаа уhа руу утаагдан ороод, океанай долгинуудта туугдан, Австралиин эрьедэ асарагдаhан байгаа ха гээд багсаамжалагдана.

14 ХОНОГ СОО

Урда Африкын Республикада оршодог Квазулу бандустанай парламент дээрэ «Инката» партиие хүтэлбэрилэгшэ Мангосуту Бутелези 14 хоног соо элидхэлээ уншаба. Тиихэдээ үдэр бүри үглөөнhөө үдэшэ болотор үгэ хэлэдэг байгаа. Дүүргэхэдэнь, депутадууд нэрьемэ альга ташалгаар үдэшэбэ. Магад 427 хуудаhан элидхэлэйнь түгэсэhэндэ тэдэнэр баясаа гү?

Энэ элидхэлээ господин Бутелези англи болон зулу хэлэнүүд дээрэ уншаа юм. Энэ 14 хоног соонь Лев Толстойн «Война и мир» гэжэ романиие шангаар уншаха арга олдохо hэн. Хажуугаарнь тус элидхэл бүхы дээрээ эхин эмхинүүдтэ бүхэлеэрээ дамжуулагдаа. Тиимэhээ саарhанда горитой мүнгэ гаргашалха баатай болоо.

СЭРЭГШЭН ШЭНГИ СЭХЭ СЭБЭР

46-тай Ким Кэмпбэлл Канадын оборонын министр болоо hааб даа. Харин мүнөө премьер-министрэй тушаал эзэлхэ hанаатай. Тэрэ гэнтэ сэхэ сэбэр байhанаа харуулха гээ юм гү: «Би нэгэ дахин марихуана татаа hэм. Нэгэл дахин hороошье hаа, утааень хуу «залгааб»,— гэжэ мэдүүлбэ. Маанадай мэдэhээр США-гай шэнэ президент Билл Клинтон баhал ногоо татаа hэм, зүгөөр утааень залгаагүйб гээд мэдүүлээ хамнай.

МҮНГЭГҮЙ БОЛОШОО

Югославиин ниислэл хото байhан Белградтахи «Интерконтиненталь» отель соо байжа байhанаа, шатараар дэлхэйн экс-чемпион Роберт Фишер гаража ошохо баатай болоо.

Юундэ? Юуб гэхэдэ, эндэ байhанайнгаа түлөө түлэхэ мүнгэгүй болоо юм ха гээд «Вечерние новости» hонин мэдээсэбэ. Борис Спасскиие илаhанайнгаа hүүлдэ тэрэ одоол hанаа амарханаар байhан ааб даа.

Энээнhээ урда тэрэнэй айхабтар гоё номерой түлөө серб банкир Ездимир Васильевич түлэжэ байhан юм. Зүгөөр тэрэнэйнь банк пантахаруутаад, эзэниинь Израиль зугадаа. Тус банкда этигэжэ мүнгөө хадагалhан зондо Васильевич 80 миллион доллар үритэй.

Замай тэмдэглэлнүүд

ХУБИЛАЛТАНУУД ОЛОН:
hайншье, муушье...

Россиhаа Монгол hайхан орон руу ошоходо, урданайхиhаа нэгэ бага хүнгэн болоо юм байна. Паспорттай болоол hаа, ондоо юумэн (виза) балай хэрэггүй болоо юм ха. Тиимэhээ хилэ дээрэ машинануудай үсөөн байгаалhаань, балай удаан хүлеэнгүй дабаад гараха арга бии болонхой.

Хилэ гараад саашалхадал, байгаалиин байдал, үнгэ зүhэнь тад ондоо болоодхихо юм. Эндэ бороо ехэхэнээр ороод, саашалхада, гол мүрэнүүд үерлэжэ эхилэнхэй байба. Тиимэhээ тала дайда зөөлэхэн, хилэн мэтэ торголиг ногоон хибэсээр хушагданхай шэнгеэр харагдана. Энэ хибэс дээрэ үнгын олон сэсэгүүд гоё hайхан зүhөөрөө нэмэри гоё болгон нэмжыжэ, нюдэ баясуулха юм.

Хирэ болоод лэ ганса нэгээрээ гү, али бүлэг бүлэгөөрөө суглуулагдан табигдаhан hэеы гэрнүүд харагдана. Хажуугаарнь дүн сагаан хонид, гэлигэр тарган мал, алла hэбшээндэ атаархан атарлаhан адуун hүрэгүүд хаа-хаанагүй харагдана. Харгын захаар набтархан морин дээрэ хэлтын hагад hууhан зоной хайшаашьеб hайбарлуулан ябахань хаа-яа үзэгдэнэ. Аяма халуун агаарта зэрэлгээн миралзан наадаад, уняартан байhан бултадаа халзан хадануудай зүhэнь хубилна хэбэртэй.

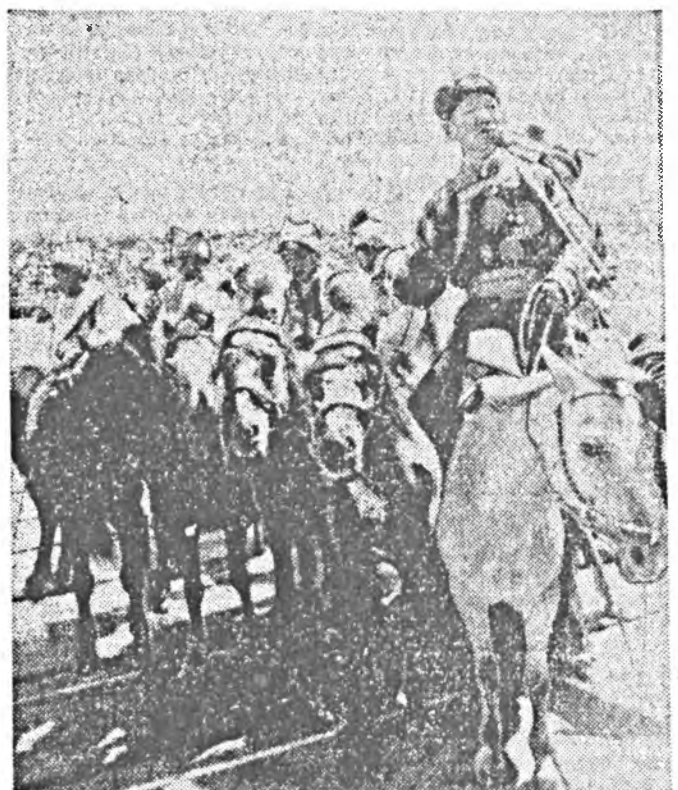

Улаан-Баатар хүрэтэр замнай яhалал ута даа. Алтан-Булаг, Сүхэ-Баатар, Шарын-Гол, Хараа-Гол, Тутын-Нарс, Дархан... 600-гаад модо гаталаад, бидэнэр нилээн орой болоhон хойно Монгол ороной ниислэл хотодо хүрэжэ ерэбэбди. Һүни хото соогуур ябахада, зандаал хэбэртэй. Жэл хахад соо тиимэ ехэ хубилалтанууд хаанаhаа болошохо hэм даа гээд hанахадашни, бодото байдал онсо өөрын хэлбэритэй байшаба...

Ямар юумэн Улаан-Баатарта гансата анхарал татанаб гэхэдэ, хаа-хаанагүй, зоной байдаг гэр бүхэнэй шахуу подвал соо, урдань ондоо, гол түлэб сөёлой эмхинүүдэй эзэлдэг байhан байрануд соо магазинууд нээгдэнхэй. Жэшээлхэдэ, айхабтар томо, гоё выставкын түбэй зал соо тоо томшогүй олон хубиин магазинууд хүдэлнэ.

Эндэнь гол түлэб хитад, эд бараан наймаалагдана. Японой, Сингапурай, Таиландын, Гонконгын, Тайваниин үсөөн тоото эд бараан дурадхагдана. Европын оронуудhаа, Россиhаа асарагдаhан эд бараан баhал нилээн хомор гээд харахаар hэн. Дэлгүүр дээрэ болоhон гол хубилалтануудай нэгэн энэ болоно. Гадна наймаашадай дунда тад ондоо зон бии. Урдань гансал наhажаал эхэнэрнүүд байгша hааб даа. Харин мүнөө гол түлэб залуу хүбүүд, басагад лэ харагдана.

Үшөө нэгэ хубилалтань хадаа үнэ сэнгүүд болоно. Теэд монгол мүнгэн манайхидал адли 10,50 мянганай саарhагүй hэн хойноо одоо мэшээг мүнгэтэй болобошье, ехэдээл hаа, нэгэ бараг эд абаха аргатай. Гүрэнэйшье, хубиингшье, коммерческэшье магазинуудта сэнгүүд адлил ехэ. Гансал «хара дэлгүүр» дээрэнь сэн нэгэ бага доогуур хаш гээд багсаамжалхаар байгаа hэн.

• • •

Маанадые урижа абаашаhан «Монголын спорт» hонин, Монголой спорт тухай бэшэдэг сэтгүүлшэдэй эблэл мүнөө яhала бараг байдалтай хэбэртэй. Саг соогоо гол hониноо гаргаад, хажуугаарнь Монгол ороной спортдо зорюулагдаhан журнал. «Монголой бүхэ» гэhэн hарадаа нэгэ удаа гаргагдадаг бага хэмжүүрэй 24 хуудаhатай газетэ хэблэгдэнэ. Гансал саарhанай талаар хаа-яа таhалдал болодог хаш.

Эндэ тон hонирхолтой юумэниинь хадаа тус hониной редакциин бүридэл мүн болоно. Юуб гэхэдэ, зохёохы ажалтай оройдоол дүрбэн хүн хоёр hони, нэгэ журнал гаргажа байна. Табадахинь эдэ гурбаниие нэгэдхэн хүтэлбэридэг ахамад редактор Сурмаажавын Түвдэнням нилээд залуу хүн. Тэрэ hаял 39 хүрэжэ ябана. Москвада Уласхоорондын харилсаануудай гүрэнэй институт түгэсхөөд, арбаад жэл соо Гадаадын хэрэгүүдэй министерствэдэ хүдэлжэ байhанаа, үгүүлэлнүүдые, шүлэг болон рассказуудые бэшэдэг болоhон тула журналистын хүшэр хүндэ ажал хэдэг болохо гэhэн шиидхэбэри абаад, мүнөө болотороо ябана.

Бидэнэр Түвдэннямтай, тэрэнэй орлогшо Улзийбататай уулзажа, хаана ошохо, ямар хэлсээнүүдые хэхэ тухайгаа ярилдабабди. Тиихэдээ гол түлэб «Монголын спорт» болоод «Буряад үнэн» hониинуудай хоорондохи холбоо бэхижүүлхэ тухай хөөрэлдэhэн байнабди. Тиихэдэ нэгэ-хоёр хүдэлмэрилэгшэдөөрөө андалдажа, дүй дүршэлөөрөө хубаалдаха, Монгол, Буряад оронуудтай танилсуулха гээд хэлсэбэбди.

Энээнhээ гадна, МОНЦАМЭ агентствын уласхоорондын мэдээсэлнүүдэй ахамад редактор Адьятай, «Багш» hониной ахамад редактор Дан-Ажавтай. Монгол туургата арадуудай хүүгэдэй «Унаган» журналай ахамад редактор, «Алтан унаган» гэжэ уласхоорондын шангай лауреат Дашдондогтой, бусад олон нүхэдтэй уулзаhан, hонин хөөрэлдөө дэлгэhэн, хоёр талаар туhатай хэлсээнүүдые хэhэн байнабди.

Тиихэдэ Монгол ороной олонхи hониинуудай ехэ обор байдалда ороhониие, бүридэлнүүдэйнь эрид хороогдожо байhаниинь мэдэжэ абахадаа, одоо гайхаабди даа. Гүрэн түрын «Ардын эрх» hониншье баhал долоон хоног соо таба дахин бэшэ, харин гурба дахин гарадаг болоод байна. «Үнэн» hонин саарhатай, мүнгэтэй байгаал hаа, гарана ха гээд багсаамжалхаар байгаа hэн. Харин «Багш» hонин мүнөө дээрээ огто гарахаяа болёод, арбаад гаран хүн байhанаа, оройдоо гурбуулан үлөөд, саашанхи хуби заяанайнгаа хайшаагаар шиидхэгдэхыень хүлеэнэ.

Монголой hониинуудай хэhэгүүд эрид хороно. Эгээл олоор тараагдадаг «Ардын эрх» 56 мянганhаа 19—25 мянган болотороо унана, hөөргөө олон болоно. «Үнэн» 6-7 мянгандаа, «Монголын спорт» 2.5 мянганай хүрээн соо оронхой. «Багша» hониин hүүлэй үедэ 2-3 мянганhаа дээшэ гараагүй. Энээнэй гол шалтагаанууд хоёр: захилай айхабтар ехэ сэн болоод hониинуудай саг соогоо гаргагдадаггүй, захилшадтаа асарагдадаггүй байhан ушар.

Монгол ороной журналистнуудай салин тон бага. «Бишни ахамад редактор хүн аад, 6,5 мянган түхэриг абанаб. 3 мянганайнь байрын түлбэридэ ябашахадань, үлөөшэ мүнгэн дээрэ hамганайнгаа тон багахан пенси нэмээд лэ ажамидарха баатай болонолд даа. Харин ондоо хүдэлмэрилэгшэд тухай юу хэлэлтэйб даа? Тиимэhээл манай залуушуул бага салинтай ажал хэнгүй, хонжоо наймаа хээд ябаха баатай болоно бшуу»,— гээд «Багш» hониной ахамад редактор Дан-Ажав тон гунигтайгаар хэлээ бэлэй.

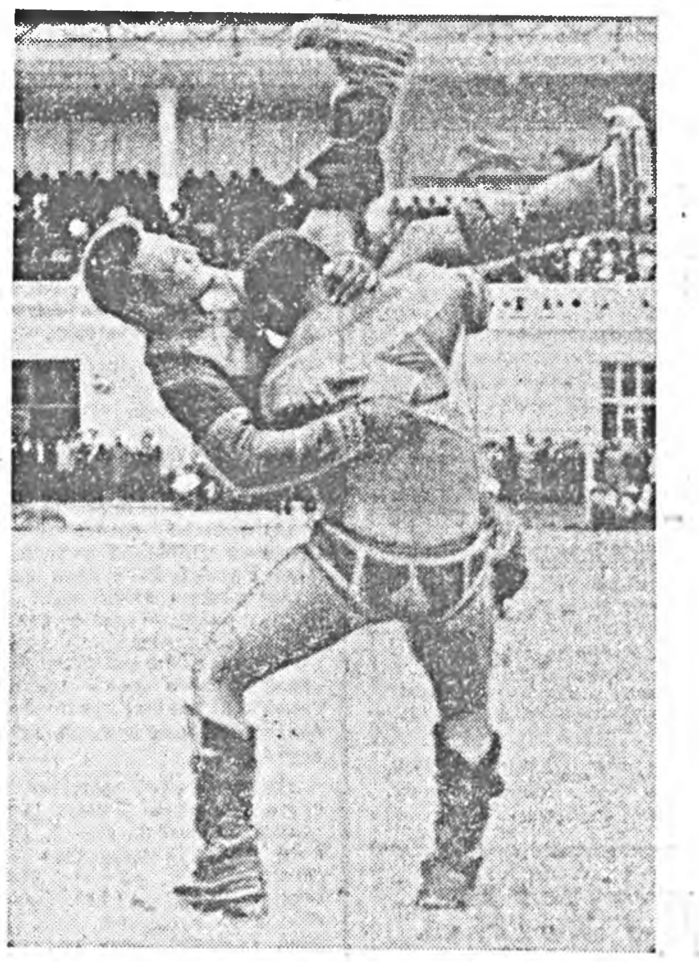

Гол түлэб абаад харахада, Монголой журналистнуудай салин 18—25 мянган манай түхэригhөө ехэ бэшэ. Эндэ гансал мяханай сэн лэ бага хэбэртэй. Дунда зэргээр 200 түхэригтэ гэхэ гү, али манайхяар 600-та бшуу. Үгэрсэ, помидор болоод бусад огородой эдеэн үнэгүй аад, тон хомор. Онсолходо, хартаабха 250 монгол түхэригтэ. Мяханhаа үнэтэй. Манайхяар 750 түхэригтэ болоно гээшэ ааб даа. Нигэжэ эдеэ хоолой зүйлнүүдэй үнэгүй байhан ушар бага салинтайшье hаа, нэгэ аргаяа олоходонь монголнуудта туhална хэбэртэй.

Тон хэрэгтэй аад, ехээр дутадаг юумэниинь хилээмэн гээд ойлгобобди. Улаан-Баатарта карточкаар хилээмэ үгэдэг болоо бшуу. Зүгөөр Сүхэ-Баатар хотодо ерэхэдэ, хилээмээр балай дутадаггүй хэбэртэй байгаа hэн. Нимэл олон ондоо, элдэб байдалтай бултадаал болоод байна хабди...

• • •

Монголой арадай хубисхалай 72 жэлэй ойдо зорюулагдаhан Наадан бидэнэртэ тон hонирхолтой байба. Тэрэниие Президент Очирбат нээгээд. удаань хүлэг моридые унаhан баатар хүбүүдээр үдэшэгдэhэн Чингис хаанай юhэн сагаан туг оруулжа, стадион соогуур гурба тойруулаад, трибунын урда абаашажа, бултыень тааруулан табиба. Тиигээд лэ мүрысоонүүд захалаа hэн.

Һур харбалга стадионой хажууда бариглаhан тусхай газарта үнгэргэгдэнэ. Гол талмай дээрэнь аймагуудай эрхим мэргэшүүл шадабариа харуулна. Хажуу таладань гол мүрысөөндэ орожо шадаагүй зон юрэл хоорондоо хэлсээд, хабаяа туршана. Эндэ тон бишыхан хүүгэдэй харбажа байхыень харахада, ехэ хөөрхэн, зохид байгаа.

Тиигэбэ ябашье бүхэ барилдаан онсо hонирхолтой. Мүнөө эндэ 512 бүхэ барилдаха байба. Тэдэнэрэй дунда 4 абарга бии. Дархан абарганууд Дамдин, Баянмүнх, абарганууд Батэрдэни, Хазбаатар, арбаад арсалангууд, хори гаран заанууд, гуша гаран нашангууд аймагуудай олон тоото заанууд болоод арсалан бүхэнүүд гаража, хаба шадалаа туршаба.

Эндэ тон hонирхолтой юумэниинь гэхэдэ, 62-той болоhон дархан абарга, Монголой габьяата артист Дамдинай дүрбэн дүхэриг шуу түргэноор дабажа гараhан ушарынь болоно. Эгээл түрүүн шахуу диилээд, бусадай барилдахыень хараад зогсохыень харахада, угаа зохид байгаа бэлэй. Энэ бүхэ hая болотор шахуу Монголой Гүрэнэй циркдэ амжалтатайгаар ажаллажа байhанаа, мүнөө наhанайнгаа амаралтада гаранхай юм. Эндэ заан зэргэтэй хүбүүниинь, Баяраань баhал бараг hайнаар барилдаа гэбэл, ушагшадтамнай hонирхолтой hотой даа.

Бүхы дэлхэй дээрэ тон ехээр мэдээжэ бүхэ, самбо барилдаагаар дэлхэйн чемпион, дүрэ буляалдалгын барилдаагаар дэлхэйн, Олимпиин наадануудай мүнгэн медальнуудаар шагнагдаhан Монголой, СССР-эй спортын габьяата мастер, Монголой Ажалай Баатар Баянмүнх баhал дүрбэн дүхэриг дабаад, табарахидаа унаа.

Һүүлэй hүүлдэ заан зэргэтэй Дулмажабай Мүнхээрдэни абарга, Бадманимбуугай Батэрдэни хоёр үлөөд. тон шанга hонин тэмсэлэй удаа 26-тай Батэрдэни илажа. табадахияа удаа дараалан Нааданай чемпион болобо.

Мори урилдаа ёhоор хаража шадаагүймнай голхоролтой юм. Юуб гэхэдэ, Нааданай хоёрдохи үдэрэй үлэ багта айхабтар ехэ уhатай. хущын hамарай шэнээн мүндэртэй аадар адхараад, шөбтэ нобто нороhон бидэнэр гэртээ бусаха баатай болоо hэмди. Һонин лэ юумэн болодог юм байна. 10—40 модон соо элдэб наhанай моридой урилдахада, яhан hонин гээшэб?

Монгол орондо энэ зундаа хэдэн ехэ наадануд болоо. Аяар табан аймагай бии болоhоор 70 жэлэйнь ой гүйсэжэ, эрын гурбан наадан, зоной хүхилгэн болохо хараатай байгаа. Сагай хэды хүндэшье hаань, найр наадануудай боложол байhаниинь hайн даа!

Монгол hайхан орондо удаан байгаагүйшье hаа, яhала олон юумэ хараа, үзөөбди, олон зоноор золгообди, ярилдаабди, ехэ юумэ мэдэжэ абаабди. Тиихэдэ нэгэ бага ондоошье hаа, манай орон соо боложо байhан үйлэ хэрэгүүдтэл адлирхуу муушье, hайншье олон хубилалтанууд болоо юм байна.

Монгол оронтой хахасаад, хилэ гаталжа, түрэл дайда дээрэ гарахада, гунигтайшаг байгаа. Юуб гэхэдэ, бороо хура балай ороогүй, добонууд халсагар халзан, ургаса хараа байса муу hэн. Теэд саашадаа үшөө орой бэшэ. бороо орожо, ургаса ногоон hайжарха. саг хубилха гэжэ батаар найдаhыемнай уншагшад ойлгоо юм ааб даа...

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
журналист.

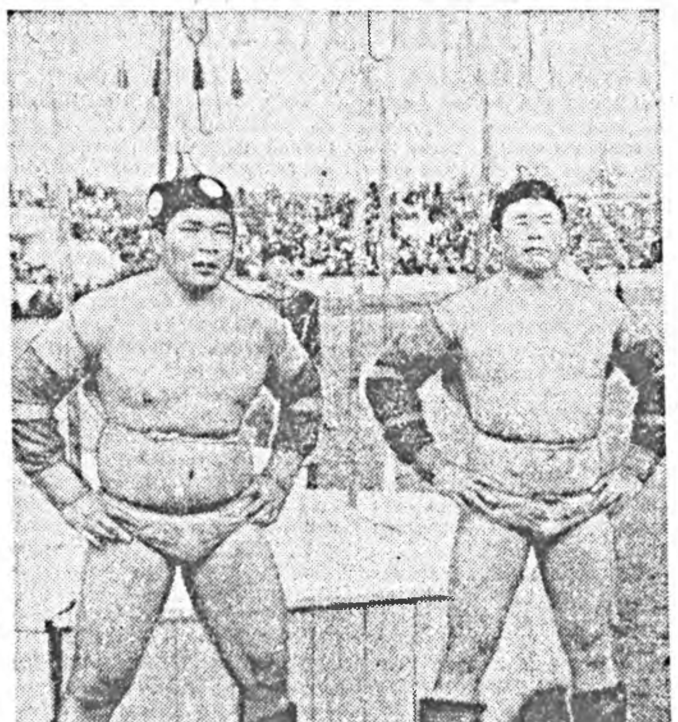

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Мори урилдаанда илагшад стадиондо: жолооень залагша үбгэн соло дуудана; стадионой талмай дээрэ барилдаашад; нааданда илагша бүхэ Б. Батэрдэни (зүүн гарhаа), хоёрдохи hуури эзэлhэн Д. Мүнхэрдэни хоёр hүүлшын уулзалгын урда.

Б. СУГАРЖАБАЙ
фото.

Д-З. Д. ГОМБОЖАПОВ

Россин Журналистнуудай холбооной гэшүүн, Буряадай Гүрэнэй телерадиокомпаниин буряад редакциин таhагые даагша, бултанаймнай hайн нүхэр Даши-Зыгбо Дамбаевич Гомбожапов (Гомбожабай) 58-тай боложо ябатараа, 1993 оной августын 7-до наhа бараба.

Д.-З. Д. Гомбожапов 1935 ондо Мухар-Шэбэрэй аймагай Харгааhата нютагта колхознигой бүлэдэ түрэhэн юм.

Нютагайнгаа долоон жэлэй hургуули дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр Улаан-Үдын багшанарай училищада, Буряадай гүрэнэй багшанарай дээдэ hургуулида hуралсалаа үргэлжэлүүлhэн байгаа.

1960 ондо дээдэ hургуули дүүргээд, Боохоной багшанарай училищада буряад хэлэ, литература заахаар эльгээгдэhэн юм. 1962 ондо «Байгал» журналай литературна хүдэлмэрилэгшөөр томилогдоо бэлэй. 1963 оной намар Буряадай Гүрэнэй телерадиокомитедэй Улаан-Үдын телестудиин корреспондентээр, удаань дикторээр хүдэлөө hэн. Тэрэ үеhөө хойшо зохёохы ажалынь Буряадай телевидениэтэй холбоотой юм. Буряад хэлэн дээрэ ябуулагдадаг редакциин ахал
тораар, ахамад
уран hайханай
гые даагшаар
шаад жэлэй тур
денидэ хүдэлхэд
лэ, соёлые хүг
ритой хубитаяа
то городуудhаа,
гуудhаа тэрэнэй
териалнууд те
зүрхэ сэдьхэлые
дэлгэдэг, омогор
дэг байгаа.
Эдир бага наh
рассказуудые зо
Зохёолнуудынь
үнэн» газетэд
журналда толило
боринууд болго
Олон шүлэгүүды
гогдожо найруул
Буряад Респу
лые хүгжөөлгэд
байhанайнь ту
«Буряад Респуб
та артист» гэhэ
рэ зэргэ олгогд
Д-З. Д. Гом
гэр hайхан сэд
нүхэр, энэрхы
Манай хайрат
рэлтэ hайхан д
дэнэй сэдьхэлд
хэ үлэхэл.

БҮЛЭГ НҮ

Спорт — *Спорт*

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЫН ҺО

Залуушуулай дунда Россин түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Владимир хотын «Торпедо» стадион дээрэ үнгэргэгдэжэ, 700 шахуу эдир атледүүд хабаадаhан байгаа.

«Россин эдир наhатан» гэжэ спортын бүлгэмэй олимпийскэ бэлэдхэлэй түбэй гэшүүн Сергей Лебов утые харайхадаа, 7 метр 49 сантиметр үрэ дүн харуулжа, хабаадаhан 29 хүнүүд соохоо эгээл эрхим үрэ дүн харуулhан байгаа. Хойто үдэрынь түгэсхэлэй мүрысөөндэ Лобов 7 метр 36 сантиметртэ харайжа, зургаадахи hуури эзэлбэ. Тиихэдэ тэрэ гурбадахи hуури эзэлэгшэhээ оройдоол 12 сантиметрээр гартаhан байха юм.

Багшанарай институдай студент Михаил Золотухин табан километрэй зайда урилдахадаа, 15 минута 14,18 секунда саг харуулаа.

Энэ жэлдэ спортын мастерай норматив дүүргэhэн Улаан-Үдын гарнизоной сэрэгэй алба хаагша Анастасия Данчинова 21 километр 95 метртэ урилдахадаа, 15 хүн соохоо илажа гараба.

Манай нютагай суута ури
марафоной урилдаагаар 1954
ропын чемпион Сергей Попо
хүртэхын түлөө мүрысөө
спортклуб 12-дохёо түбэй ста
үнгэргэhэн байгаа. Мэдээжэ
лерий Аверков энэ талаар
гадаг юм. Хяагтын аймагай
тосхондо түрэhэн Сергей По
Үдын түмэр замай техникум
удаан саг соо Санкт-Петерб
ажаhууhан байгаа.

Зүүн Сибириин технологич
тулай студентка Наталья
300 метрэй зайда 39,2 секунд
рэй зайда 1 минута 33,2
харуулаа. Игорь Мокров 3
зайе 38.1 секунда соо гаталба
тэ Дмитрий Замулин 1 мин
кунда саг харуулжа, илалт
байгаа. Эдэмнай Улаан-Үды
халаанай хүүгэдэй спортын
гуулиин hурагшад болоно.

Б. МИРО

МВД-hээ мэд

ӨӨҺЭДЫНХИДЫН
ХУЛГАЙЛБА

Үнгэрhэн долоон хоногой дохёо, мэдээсэлнүүдhээ тобшолол хэхэдэ, эндэ гүрэнэй зөөри хулгайлха дуратайшуул олошороо. Эдэнэр хэд бэ гээд, нэн түрүүлэн хаража үзэхэдэ, гүрэнэй зөөри хулгай худалhаа хамгаалхаар табигдаhан харуулшад, өөрын хүдэлмэришэд байшоо. Жэшээнь, сүүдхын туршада табан харуулшад өөhэдынгөө участок дээрэhээ хэрэгтэй юумэнүүдээ хулгайлhан байха юм.

Июлиин 20-ной hүни «Содружество» гэhэн бага предприятиин байра руу хулгайшад сонхын түмэр хаалта абажа ороод, «Циклон» түхэлэй 18 пылесос хулгайлhан байгаа. Улаан-Үдын Октябрьска районой дотоодын хэрэгүүдэй таhагай хүдэлмэрилэгшэд хулгай хэhэн хүниие элирүүлхэдэнь, тэрэнь тус предприятида гагнууршанаар хүдэлдэг хүн байбал даа.

Мүн энэ үдэр трамвайн управлениин мастер милицидэ нимэ удхатай гомдол бариба: «Майн 1—3-най үдэрнүүдтэ танигдаагүй хүн трамвайн управлениин склад доогуур нүхэ малтажа ороод, тэндэhээ УАЗ-3303 ба ГАЗ-24 түхэлэй машинануудай запасной частьнууд хулгайлагдаа». Мүрдэлгэ хэхэдэ, эдэ хулгайнуудые тус захиргаанай электрик үүдхэhэн байба. Мүн энэ үдэр 17 сагта Октябрьска районой харуулай таhагай старшина овощ хадагалдаг баазын гурбан хүдэлмэришэдэй телефоной гурбан аппарат, эдеэ хоол хулгайлаад, машинада ашажа байха үедэнь бариа. Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно районой «Спилг» гэжэ акционернүүдэй бүлгэмэй байрын газааhаа 220 мянган түхэригэй барилгын материал үгы болошобо ха. Мүрдэлгэ хэхэдэ, энээниие өөрынь лэ хүдэлмэришэн хулгайлhан байха юм. Тус районой «Сектор» кооперативай складай хана эбдэжэ ороhон хулгайшан эндэhээ барилгын материал болон бусад хэрэгсэлнүүдые абаhан байгаа. Шалгалта хэхэдэ, тус кооперативай харуулшан хулгай хэhэн байба бшуу.

Тээсгэн «МВД-hээ мэдээсэнэ» гэhэн статья соогоо Улаан-Үдэ хотын нэгэл предприятида 5,6 миллиметр калибрай буу нюусаар хэгдэнэ ха гэгдээ hэн. Тэрэнь элирүүлэгдээ. Июлиин 22-ой үдэр Южнэ тосхондохи заhан заларуулгын ажалай 2-дохи колониин территори дээрэ «Востоксибэнергоснабай» ОРС-ын начальник бариглаа. Тэрэнэй гартаа барижа ябаhан юумыень шалгажа үзэхэдэ, нюусаар хэгдэhэн 5,6 миллиметр калибрай буудадаг гурбан авторучка олдобо.

Үнгэрhэн
мэдээсэлнүүд
хүдэлмэрилэгш
дэхэ хулиган
хаш. Захаа
Закаменск
дээрэ хаанашь
радаггүй 17-
тэн Цыганков
жант Базар
hанаатай хан
hаань хутага
ха hэдэлгэ

Долоон х
республика д
ябадал хэгдэ
дүрбэн хүн
бан эхэнэр
hэн байха ю
соо харгын
гэнэ усал бол
наhа барahан
тоодо 6 ү
байна.

Буряад
МВД-гэй х

БУРЯТИЯ
мүнөөдэрэй номерто

Россин Федерациин Верховно Соведэй Политическэ декларации.

Фермэ бүхэндэ — элбэг тэжээл. «Ганда хосороогүйнь үhанда абтаба» — Л. Зандановагай репортаж.

Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведтэ.

«Үерэй хойшолонгууд үшөөл тодорхойлогдоогүй» — К. Харанутовагай мэдээсэл.

«Ямаршье жэлдэ хүнгэн байгаагүй юм» — З. Тэлинэй статья.

«Танай ажабайдалда хэрэгтэй банк»—Э. Намсараевагай статья.

Буряадай Гүрэнэй телерадиокомпаниин буряад редакциин таhагые даагша

ГОМБОЖАПОВ (ГОМБОЖАБАЙ)
Даши-Зыгбо Дамбаевичай гэнтэ наhа бараhан ушараар Буряад Республикын Журналистнуудай холбоон, Буряадай Гүрэнэй телерадиокомпаниин, «Буряад үнэн», «Правда Бурятии», «Бурятия», «Молодежь Бурятии» газетэнүүдэй редакцинуудай коллективүүд гэр бүлынхидтэнь, түрэлхидтэнь гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Августын 10-да 13 сагта Улаан-Үдын телестудиhаа хүдөөлүүлэгдэхэ.

Сэнхир экран

«ОСТАНКИНО» канал
17.10 — Блокнот. 17.15 — Мультфильм. 17.40—Баримтата фильм. 18.00—«Бежин нута». 18.10—Стартинэйджер. 18.50—Технодром. 19.00—Шэнэ hонин. 19.25—Татарстан Республикын Президент М. Шаймиевтай уулзалга. 20.05—«Просто Мария»—фильм. 20.55—Темэ. 21.40—Амгалан нойрсогты, багашуул. 22.00—Шэнэ hонин. 22.20—Хит-парад Останкино. 23.45—«Семья Джексонов»—2-дохи сери. 00.40—Баримтата фильм. 01.00—Шэнэ hонин. 01.25—Рок-н-ролл ТВ. 02.10—«Спрут-3» 1-дэхи сери.

«РОССИ» канал
9.00—Мэдээнүүд. 9.20—«Автомиг».

БУРЯАДАЙ ТВ
17.00—Кинопрограмма. 18.20—«Байгал».

«РОССИ» канал
18.40—Парламентын саг.

БУРЯАДАЙ ТВ
19.40— Мультфильмнүүд. 20.30—Буряадаар хэлэе. 20.35—Байгал. 20.50—Сонхолнууд

«РОССИ» канал
9.00—Мэдээнүүд. 9.25—«Санта-Барбара» — фильм. 203-дахи сери. 22.15—«Не быть динозавром». 22.30—Россие лагаад шэнэдхэн байгуулхабди? 23.15 — Орфейн түрэhэн үдэрөөр. 00.45—Господанар нүхэдүүд. 01.00—Мэдээнүүд. 01.20—Одод хоорэнэ.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23
«Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемныи—2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таhагууд: соведуудэй хүдэлмэриин ба ниитын эмхинүүдэй —2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа—2-64-36, (даагшань), 2-62-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон hургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-63-91; корректорнүүдэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй —2-35-95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда — 3-42-19, Закаменскда —30-61, Хоринскдо —2-31-67.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери— —2-23-67, вахта—2 56 62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаhаа хэмжээтэй
Индекс 50901. Хэбэр 6.500.
Стереотипта тушаагдаhан саг: 01. 50

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдэнэ. Директорэйнь телефон: 2-40-45.
Мүн 69-дэхи номертойгоор бүрндхэлдэ абтанхай.